

Vaertlinck *contact*

Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw Willebroek

Vaertlinck *contact*

Op de cover

Een beeld van lang vóór Klein-Willebroek een toeristische trekpleister werd, tijdens het interbellum. Op de foto herkennen we het Sasplein van Klein-Willebroek, met het historische sashuis en de oude schipperskapel, die op dat moment als magazijn en werkplaats werd gebruikt door de toenmalige 'Maritime'. Wie de keurig uitgedoste kinderen op de voorgrond zijn, hebben we niet kunnen achterhalen. Wie herkent ze? (foto verz. K. Polfliet)

Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw Willebroek

Abonnement: 16 euro door storting op ondervermeld rekeningnummer
Afzonderlijke nummers: 5 euro

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Secretariaat

Vaertlinck vzw | p.a. René Pattyn | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek

Contact

tel. 0477-266 537 | vaertlinck@telenet.be | www.vaertlinck.be

Praktische gegevens

Ondernemingsnummer 881 351 205

IBAN BE88-0682-3183-1441 | BIC GKCCBEBB

Erkende culturele vereniging Willebroek: culwo83

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen

Bestuursleden

Gust Van Auwenis (Voorzitter) | Dendermondsestwg. 204 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 85 54

René Pattyn (Secretaris) | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek | tel. 0477-266 537

Guido Van Humbeek (Penningmeester) | Jozef Wautersstraat 125-1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 04 75

Leon Bernaerts (Bestuurslid) | Eikenstraat 20 | B-2840 Reet | tel. 03-888 21 83

Guy Focé (Bestuurslid) | Kapellenboslaan 29 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 12 76

Emiel Geens (Bestuurslid) | Dennenstraat 1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-866 05 62

Gary Mantiérs (Bestuurslid) | Groene Laan 38-3B | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 65 26

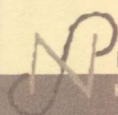
Jan Peeters (Bestuurslid) | Neerlichter 15 | B-2870 Breendonk | tel. 0477-62 69 84

Kevin Polfliet (Bestuurslid) | Sint-Janskerkhof 3 | B-2800 Mechelen | tel. 0484-91 69 84

Silvain Spaepen (Bestuurslid) | Geuzenstraat 17 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 59 75

Eric Van Winghe (Bestuurslid) | Mispelweg 41 | B-2830 Willebroek | tel. 0497-36 64 75

Vaertlinck vzw is lid van

kvns

Koninklijke Vereniging voor Natuur- & Stedenschoon vzw

Heemkunde
Vlaanderen vzw

Geachte mevrouw,
Geachte heer

Wat volgen de seizoenen elkaar toch vlug op. Men staat soms versteld hoe vlug alles toch gaat. Op het einde van het jaar overlopen wij toch nog even wat de voorbije maanden ons gebracht hebben met opvallend daarbij de afwisselende goede en slechte weerperioden.

De herfst heeft ons prachtig weer bezorgd. Omzeggens geen regen of wind. De weerkundigen beweren zelfs dat het nooit zo droog is geweest als tijdens de maanden oktober en november en toch ... plotseling, vanaf december was die droge en zonnige periode voorbij.

Ja en vooraleer wij het goed beseffen staan wij voor Kerstmis en Nieuwjaar, de feestdagen waarbij wellicht eenieder kan genieten van de aangename warmte in huis en de lange winteravonden waarop wij genieten van de gezellige familiesfeer of aangenaam kunnen verpozen bij het beoefenen en uitbouwen van onze hobby.

Wij wensen u die gezelligheid en die verpozing van harte toe.

Tevens wensen wij u allen, uw dierbare familieleden en vrienden een

Vrolijk Kerstfeest en Beste Wensen voor het Nieuwe Jaar !

Moge het jaar 2012 u veel geluk en vreugde brengen maar bovenal een goede **gezondheid voor u en uw dierbaren.**

Het bestuur.

Iedere inwoner van een aanpalende gemeente of dorpsdeel gelegen aan de “Willebroekse Vaart” (nu veel deftiger het zeekanaal Brussel –Schelde) spreekt van “ons vaart”. De geschiedenis en het dagelijks leven van deze inwoners is immers al eeuwen verbonden met het reilen en zeilen van en aan “hun” vaart. Iedere gemeente heeft dan ook zijn eigen verhalen en zijn eigen verleden, verbonden met “ons” water. We vonden in een uitgave van de Grimbergse Erfgoedkring “Eigen Schoon” een pracht verhaal, van “an de vaot”, dat we onze lezers zeker niet wilden onthouden.

Het zwarte goud van Humbeek: een kolenmijn in openlucht!

Stany Moortgat

Een precedent in Schaarbeek: fictie of realiteit?

Een kolenmijn gelegen aan de invalswegen van Brussel. Was het misschien een grap? Dat verhaal hebben we grotendeels te danken aan de Franstalige schrijver Emile Verhaeren (1855-1916). Die stond nog aan het begin van zijn loopbaan, toen hij op een dag met enkele vrienden een Parijse verslaggever in het Zuidstation verwelkomde, die voor zijn krant een reportage maakte over Brussel. Het gezelschap trok de stad in, er werden zoals gebruikelijk enkele drankgelegenheden bezocht en daar vloeiende het bier rijkelijk. Later op de avond, toen hun gast al een artikel naar zijn krant had moeten doorsturen, zaten ze allemaal nog genoeglijk in een nachtclub. Het bier miste ook zijn uitwerking niet. Ze besloten dan maar om samen het artikel te schrijven. Iedereen had zo zijn eigen mening. De verslaggever noteerde de gegevens en hij werd ertoe aangezet om voor zijn lezers een artikel te schrijven over de ‘Schaarbeekse koolmijn’. Veel is daar niet meer over te vinden, dus laten we het verhaal zoals het is.

Humbeek 1940 - 1945

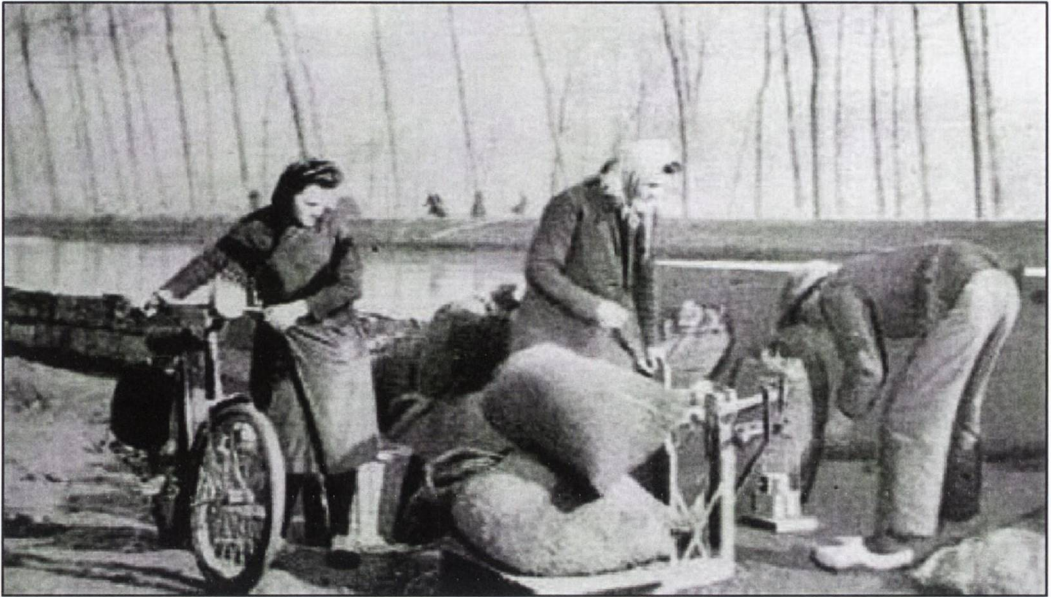

De Willebroekse vaart in Humbeek, met tram **H**

De openluchtcolenmijnen van die dagen in de Brusselse regio waren lang geen mythe. Ze waren er eerder ook al in het Franse Decazeville in de Aveyron.

Vele Brusselaars namen in het Noordstation de lokale tram naar het nabijgelegen Humbeek. Daar stapten ze af aan de eindhalte bij het kanaal van Willebroek.

Bij hun aankomst vielen daar meteen de talrijke zakken met kolen op die langs de kade waren opgestapeld. De 'qualité d'Humbeek' zo heten die kolen destijds klaar stonden om verkocht en meegenomen te worden.

Terugtrekkende Belgische troepen bliezen op 17 mei 1940 de brug van Humbeek open daar kwam tijdelijk een veerpont voor in de plaats. Om daarmee over het kanaal te geraken moest men vanwege de grote mensenstroom soms uren wachten. Op een dag vervoerde de Humbeekse veerpont niet minder dan 3200 personen van de ene kant naar de andere.

In de winter vroomde de vaart wel eens dicht en dan kon men te voet naar de andere kant. Vrachtwagens, auto's, stoot- en hondenkarren, kruiwagens, kinderwagens en fietsen reden af en aan langs de modderige kanaaloever.

Een eindje verderop lag een uitgestrekt terrein met een honderdtal putten. Op het kronkelende pad dat naar de koolputten liep, zeulden mannen en vrouwen met zakken tot aan het kanaal, daar werden de

zakken gewogen en verkocht. Hier en daar zakte een te overladen fiets in de sporen van het leemslib weg.

Volgens een ooggetuige uit die tijd was het zwaar labeur! De wegen waren totaal kapot gereden en het herstel kostte de gemeente handenvol geld.

Hoe kwamen de kolen in Humbeekse grond?

De site van de 'kolenmijn' had een oppervlakte van zo'n 20 ha en bevond zich op de oostelijke oever van het kanaal, tussen Humbeek en Oxdonk. Het was niets anders dan een oude stortplaats van de stad Brussel, die kort na de eerste wereldoorlog in gebruik werd genomen.

In de jaren dertig werd er geen huishoudelijk afval meer gestort en bleef het terrein ongebruikt liggen. Toen kwam de oorlog 1940-1945 met zijn groot gebrek aan brandstof. Een paar inwoners van Humbeek en Zemst zochten naar een alternatief.

Zo kwamen zij op het idee om op de oude stortplaats langs het kanaal naar een vervangende brandstof op zoek te gaan.

Men vond er een zwartachtig soort stenen soms gruis, afkomstig van de compostering van het sinds jaren opgestapelde huisvuil.

De kolenhandel was een feit!

Niemand was toen te "schoon" om het vuile werk te doen. De zekerheid van een tijdje warmte in huis te krijgen was de stimulans om de handen uit de mouwen te steken.

Inwoners van Humbeek, Kapelle-op-den-Bos en inwoners van Oxdonck waren de "zevers" van dienst

Elke dag werden er nieuwe percelen blootgelegd.

Het moet wel gezegd worden dat de adviesraad voor mijnbouw de Humbeekse ontginning niet erkende.

Iedereen koos naar eigen goeddunken een plek uit voor zijn exploitatie.

Het nodige materieel: enkele schoppen, een houweel en een zeef die op een draagberrie rustte.

De zeef was langwerpige van constructie, zodat ze door twee personen te gelijk bediend kon worden.

Een ervaren zever kon per dag zo'n 300 kg Humbeekse kool vergaren. Al was het product niet van de beste kwaliteit. Voor de meeste mensen was het voldoende dat die 'scramouilles' of 'kooikes' brandden en veel warmte gaven. Zoveel warmte dat talrijke kachelpotten na verloop van tijd doorgebrand raakten.

Voor 100 kilo van die 'scramouilles' schommelde de prijs van 100 tot 400 fr., naargelang ze in Humbeek of in de Brussel werden verkocht.

Smerig en hard labeur voor de "mijnwerkers" aan de vaart.

Het risico namen ze erbij.

Alhoewel de uitbating van de Humbeekse kolenhandel in open lucht gebeurde, was het werk toch niet zonder enig risico.

De boosdoener was niet het gevreesde mijngas, maar de vrieskou.

Zo was het gebruikelijk dat tijdens de wintermaanden een honderdtal mannen afgedekt met enkele jutezakken de nacht in hun gaanderijen doorbrachten, om er zeker van te zijn ze die 's anderendaags terug zouden vinden.

Zolang de aarde bevroren was ging alles goed maar als de dooi intrad, bestond er gevaar op instorting.

Zo deed het verhaal de ronde dat er op een nacht enkele mannen bedolven raakten en dat men daarna zelfs niet wist op welke plaats ze zich bevonden. Gelukkig verschenen ze na een paar dagen weer op het appel... en kwamen ze er enkel met de schrik van af.

Een pittoreske trek van de kolenmijn van Humbeek was dat de kolenzifters tussen de 'scramouilles' soms nog fragmenten van flessen, oude kookpotten, waterketels en zelfs speelgoed vonden.

De ene zijn brood is de andere zijn dood.

De exploitanten van de kolenhandel hadden in een mum van tijd, ten koste van de eigenaar van het terrein, fortuin gemaakt.

Na verloop van tijd was de site in een ware molshoop herschapen en bood hij een trieste aanblik. Door het hoogteverschil was de afkalving van het terrein zelfs een reëel gevaar gaan vormen voor de stevigheid van de kanaaloevers. Daarom werd de activiteit voorgoed stopgezet door de "Maritime" of de NV Zeekanaal en Haveninrichtingen de rechtmatige eigenaar van het terrein.

Toch werd later nog oogluikend toegezien hoe nog enkele mensen, die in armoede leefden, af en toe voor eigen gebruik kolen kwamen ophalen. Humbeek heeft met zijn 'scramouilles'. In de vorige eeuw beslist geschiedenis geschreven.

Beeld uit de musical "de Kooltjeszifters" van Willi De Wit en Dirk Keisers

Gans deze bijna vergeten geschiedenis werd in 1991 door Willi Dewit, auteur en regisseur uit Kappele- o/d-Bos op een musicale wijze terug in de herinnering gebracht. Hij was getroffen door de verhalen van inwoners die nog mee in de "openluchtmijn" hadden gewerkt, dit monde toen uit in de creatie van de volkse musical onder de naam "De kooltjeszifters"

Deze musical werd met succes terug opgevoerd in verscheidene "vaart"-gemeenten in 1997.

Bewerking E.V.W.

Met dank aan de dhr. Stanny Moorgat & de Erfgoedkring Eigen Schoon Grimbergen.

Enkele foto's werden overgenomen uit het jaarboek "De Semptse Spiegel Historiae!" 1999-2000

HET SYMFONIEORKEST VAN WILLEBROEK

Willebroek kende een bloeiende muziekschool ten tijde van mijnheer Jef Schampaert.

Hij was een echte kunstenaar-muzikant, componist en orgelist.

Onder zijn leiding zijn veel goede muzikanten ontstaan. In de periode na de Tweede Wereldoorlog en de periode 1950-1960 ontstond de orkestklas en later het "Willebroeks Symfonieorkest".

Bij uitvoeringen met de muziekschool begeleidde de orkestklas, het kinderkoor (dat waren alle leerlingen van de notenleerklassen) en dit bijna steeds in de zaal "ODEON" en altijd onder de kundige leiding van dhr. Schampaert.

Elke zondagochtend stoomde hij ons (zijn leerlingen) klaar om toch maar mooie concerten te brengen.

De muziekstukken waren niet eenvoudig en veel muziekpartijen dienden thuis ingestudeerd te worden. Zij zijn mij steeds bij gebleven.

Bij sommige uitvoeringen werd meerdere malen beroep gedaan op Antwerpse muzikanten. Die kwamen dan het tekort aan sommige instrumenten met de nodige muzikanten aanvullen. Zo ook hier bij dit concert (zie foto) in 1955-56 waar mevr. Lauwers als soliste optrad.

Meerdere Willebroekse muzikanten namen deel aan of speelden mee in het concert, zoals ondermeer 1ste violist Jos Vervliet (1), Leo De Roover (2), Marcel Janssens (3), ik, José Temmerman (4) als celliste samen met drie Antwerpse cellisten, verder Maurits Aerts (5) als bassist, Jean Segers (6) als klarinettist, François De Maeyer (7) als fluitist, Jef Reyniers (8) als hoboïst. Op de laatste rij bemerken wij nog Albert De Keyzer (9) als trompettist en mr. De Heldt (10), Daarbij staat de grote trom met dhr. Broeckmeyer (11).

Deze laatst genoemde muzikant was wel héél zenuwachtig. Hij moest trouwens het concert openen met 1 slag op de grote trom. Mr. Schampaert wou absoluut zijn zelfgecomponeerde mars voor het grote publiek opvoeren.

Met 10 tijden vooraf, die streng afgeteld moesten worden, ving 'den Broeckmeyer' luidop aan in 't Willebroeks liefst!

Bij de 10de slag deed hij er nog een krachtige (!) vloek bovenop.

Dit alles in een doodstille zaal met wachtende muzikanten om in te vallen.

Iedereen, ook zeker de helft van de luisteraars hebben dit gehoord en of er gelachen werd.

Dhr. Schampaert zijn mars is in grote hilariteit gespeeld maar dit stukje van en door dhr. Schampaert is bij velen blijven naklinken en is nooit vergeten.

Op de foto zijn de meest gekende muzikanten aangeduid met een nummer, zoals : Jos Vervliet, (2) Leo De Roover, (3) Marcel Janssens, (4) José Temmerman, (5) Maurits Aerts, (6) Jean Segers, (7) François De Maeyer, (8) Jef Reyniers, (9) Albert De Keyzer en (10) Mr. De Heldt.

Door José Temmerman

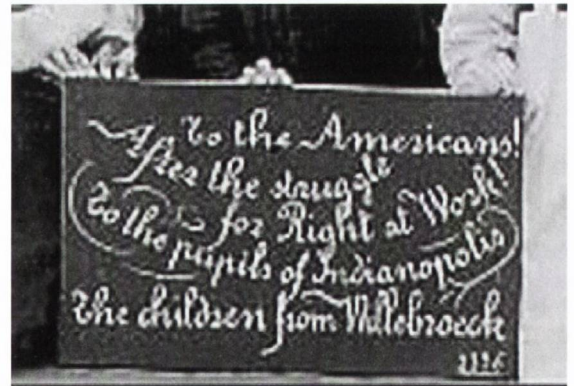

Het Symfonieorkest van Willebroek onder leiding van Jef Schampaert in zaal "Odeon"

Oude foto met veel vragen

Bovenstaande foto werd een tijdje geleden te koop aangeboden op een internet veilingssite. Op zichzelf niks aan de hand, ware het niet dat het hier om een klas schoolmeisjes uit Willebroek gaat. Op het bordje dat midden de foto staat vinden we nevenstaande Engelstalige tekst. De vertaling is als volgt :

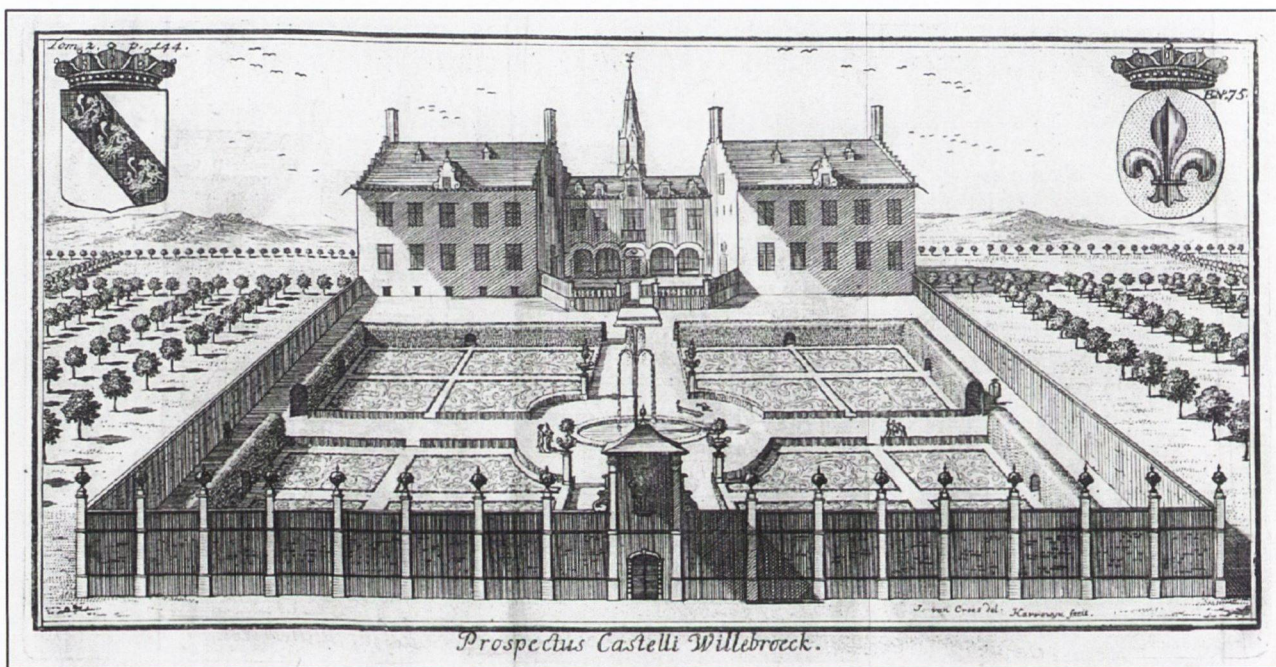
Voor de Amerikanen ! Na de strijd voor het recht op werk ! Voor de kinderen van Indianapolis. De kinderen van Willebroeck. De datum lijkt op 1925 of '26.

Blijkbaar was er in de school een solidariteitsactie opgestart voor de kinderen in de Amerikaanse stad Indianapolis, tijdens een staking. Het is ook de vraag welke klas in welke school er op deze foto staat?

EVW

De prenten- en boekenverzameling van het kasteel van Willebroek

Eén van de bekendste afbeeldingen in verband met de Willebroekse geschiedenis, is zeker de hieronder afgebeelde ets door de bekende graveur en tekenaar Jacobus Van Harrewijn, van het voormalige kasteel van Willebroek, zoals het er rond 1700 moet hebben uitgezien.

Het is een van de weinige afbeeldingen die we hebben van dit kasteel, waarvan de bouw startte nadat Jan Helman, een edelman uit het Nederlandse Den Haag die kort voordien de Heerlijkheden Rumst en Willebroek verworven had, op 24 september 1661 van koning Filips IV een positief antwoord ontving op zijn verzoek om Willebroek tot baronie te verheffen.

Het resultaat waar die ene gekende afbeelding ons een impressie van geeft, was een sierlijk, eerder als een Italiaanse villa aandoend kasteel, met een – zo te zien – prachtig aangelegde tuin en een imposante inrijpoort aan de kanaalzijde, deze zou later nog verhuizen naar het domein Coloma in Mechelen.

Erg veel is er over dit kasteel niet geweten, niet over de buitenkant en al zeker niet over het interieur en de bewoners ervan.

Wat we wel met zekerheid kunnen stellen, is dat het kasteel na verloop van tijd een zeer rijke boeken- en kunstverzameling moet hebben gehuisvest. Dat weten we – ironisch genoeg – dankzij een vanaf 1781 opgemaakte en in 1783 door de Brusselse drukker en boekhandelaar Joseph Ermens uitgegeven catalogus bij de verkoop van de collectie!

De gepubliceerde 'catalogue des livres, estampes et planches gravées de seu Monsieur le Baron de Willebroeck' geeft een zeer gedetailleerd overzicht (meer dan 200 pagina's) van alle boeken, tekeningen en gravures die de collectie op dat moment rijk was. De verzameling was zeer groot: dat de verkoop ervan gespreid werd over tien dagen zegt op zich al genoeg.

De boekenlijst telde ongeveer 2000 titels en besloeg de meest uiteenlopende onderwerpen, gaande van bijbelstudies, filosofie, natuurwetenschappen, hygiëne, pathologie, geneeskunde en chirurgie,

CATALOGUE
DES
LIVRES,
ESTAMPES
ET

PLANCHES GRAVÉES

De feu MONSIEUR LE BARON
DE WILLEBROECK, &c.

Disposé & mis en ordre par JOS. ERMBENS,
Imprimeur-Libraire.

*La Vente de cette Bibliothèque commencera Lundi
le 28 Avril 1783, à la Maison mortuaire,
près du Mey-Boom, à Bruxelles, sous la
direction du même Imprimeur.*

A B R U X E L L E S ,

Chez JOS. ERMBENS, Imprimeur-Libraire ;
Marché aux Charbons, où on trouvera les Cata-
logues au prix d'une Plaque

over rekenkunde, architectuur, techniek, militaire wetenschappen, geschiedenis, politiek, heraldiek en genealogie (!), cosmografie, astronomie, rechten, gymnastiek, Latijnse, Franse en Vlaamse poëzie, tot pyrotechniek (vuurwerk!), alchemie en ‘magie naturelle’. Sommige werken moeten voor die tijd rariteiten zijn geweest - zoals het boek ‘Hieroglyphes de J.P. Valerian ou Commentaires des Lettres et Figures Sacrés des AEgyptiens et autres Nations’ - andere klinken verrassend actueel, zoals bijvoorbeeld een boek over ‘L’art de la cuisine’ of een ‘Traité historique et moral de l’abstinence de la viande’... was de baron vegetariër?

Eén boek valt op door zijn (latere) historische betekenis, namelijk ‘La généalogie et descente de la maison (...) de van der Noot avec les Armoiries blasonées’.

Tijdens de Brabantse Omwenteling van 1789 zullen aanhangers van de tot dit geslacht behorende Hendrik Van der Noot (°1731) het kasteel van Willebroek in brand steken en plunderen, waarbij het zware schade oploopt. De toenmalige baron Philip Louis Joseph Helman stond en staat immers te boek als een aanhanger van de progressieve rebellenleider Jan Frans Vonck (hoewel de enkele jaren eerder verkochte kasteelcollectie blijkbaar een familiegeschiedenis van de Van der Noots bevatte).

Prentenkabinet

De collectie van het kasteel omvatte ook een rijkdom aan honderden tekeningen en etsen, waarvan sommige gebaseerd zijn op werk van bekende schilders als Breughel, Jordaens, Teniers, Rubens en Van Dijck. De prentencollectie behandelt opnieuw de meest uiteenlopende en – voor het toenmalige Willebroek – vrij exotische onderwerpen: ‘Vues de jardins’, ‘Proportions du Corps Humain’, ‘Plans et élévations d’architecture’, ‘Petits sujets de la Bible’, ‘Diverses figures Chinoises et Tartares’, ‘Receuil de 31 Portraits d’Empereurs Romains et autres personnes illustres’, ‘Représentations et autres beautés singulieres de Venise’, ‘Plans, elevations et vues de Paris’, ‘Modeles de voitures’, ‘Vues de Rome et des ruines’ en – zie ook hierboven – ‘Douze planches par Harrewyn’.

Hoe indrukwekkend de collectie ook moet geweest zijn, de catalogus geeft natuurlijk aan dat ze op zeker moment te koop werd aangeboden en – waarschijnlijk – verspreid is geweest. Gelet op de plunderingen van 1789 is dat achteraf bekeken misschien een geluk bij een ongeluk. Maar het is natuurlijk jammer dat een dergelijke collectie niet bij elkaar bleef, laat staan in Willebroek bleef.

Rest ons nog de vraag waaróm de collectie verkocht werd. We weten dat baron Jan Baptist Louis Joseph Bonaventure Helman overleed op 16 februari 1781, jaar waarin de opmaak van de catalogus van de kasteelcollectie startte.

We weten ook dat in hetzelfde jaar, op 24 september, het huwelijk van zijn dochter Philippina Henrica Josepha Helman plaatsvond. Had de baron zelf besloten om de collectie van de hand te doen, of waren het zijn nazaten die hiertoe beslisten?

Vader Jan Baptist had alleszins in de voorgaande jaren tal van openbare werken bekostigd in Willebroek, zoals de verbouwing van de Sint-Niklaaskerk, de vernieuwing van de Dorpstraat (huidige Van Landeghemstraat) en de aanleg van de Nieuwstraat. De inkomsten van de verkoop van de kasteelbibliotheek kwamen dus allicht van pas.

Philippina Helman zou er niet lang van kunnen genieten: in 1789 kwam haar koets nabij Humbeek in het kanaal terecht, waarbij de *zeer bekende en zeer geëerde vrouwe* de verdrinkingsdood stierf. Ze werd op 29 augustus van dat jaar begraven in Willebroek¹. De boeken en prenten van het kasteel van Willebroek waren op dat moment allicht al in alle windrichtingen verspreid geraakt.

¹ Bewerking parochieregisters Sint-Niklaaskerk Willebroek door René Pattyn

Het oude Brabant in kaart gebracht...

Doorheen de eeuwen zijn onze contreien al talrijke keren in kaart gebracht. De ene kaart was daarbij al kunstiger dan de andere, en de ene al wat nauwkeuriger dan de andere. Bijgaande kaart, die we recent op de kop tikten, is vooral wat dit laatste betreft een merkwaardig voorbeeld dat het wel eens fout kon gaan.

De vervaardiger van deze kaart was nochtans niet de minste. Ze is ondertekend met 'Par le Sr. Robert Geogr. du Roi avec privilège'. Dat verwijst naar Gilles Robert de Vaugondy, een van de meest vooraanstaande kaartenmakers in het 18de eeuwse Frankrijk. Samen met zijn zoon, Didier Robert de Vaugondy, net als hijzelf als cartograaf werkzaam aan het Franse koninklijk hof, vervaardigde hij behalve een hele collectie prachtige globes, in 1757 ook de befaamde 'Atlas Universel', die algemeen werd beschouwd als een van de belangrijkste atlassen van die tijd. Vader en zoon Vaugondy waren dan ook vernieuwers op cartografisch vlak, doordat ze oude bronnen vergeleken en combineerden met nieuwer materiaal en plaatsbepalingen gingen verifiëren door veldonderzoek en astronomische waarnemingen. Zo konden ze hun kaartmateriaal nauwkeuriger maken en namen toevoegen of aanpassen.

Net als het over dit laatste gaat wordt deze kaart, uit de 'Atlas Portatif Universel' van omstreeks 1748, interessant voor ons. Ze toont immers niet enkel het oude Brabant, met de 'environs' van Brussel, Mechelen en Lier, maar bevat bovenal enkele opmerkelijke *kemels*, bijna uitsluitend dan nog in onze eigen regio Vaartland/Klein-Brabant. Dat plaatsnamen met de jaren wel eens een alternatieve spelling kregen of etymologisch evolueerden was ons al bekend, maar wat te denken van de naam van onze gemeente Willebroek, die plots verandert in 'Villebroecht'? In de buurt vinden we, aan de vertrouwde bocht in de Rupel, het kasteel 'Bacht' terug, geflankeerd door de dorpen Blaesfielt, Baltel en Hessen en wat meer naar het zuiden het wat correctere 'Tistelt'. Nabij 'Villebroecht' ligt verder het duidelijk verfranste 'Ruysbourg', terwijl Puurs zich dubbel vermeld ziet: een keer als 'Puers' en een keer als 'Puys'. En aan de overzijde van de Rupel ligt Boom, tussen 'Sint-Cateline' en 'Brugge'!?

We mogen hopen dat de reiziger die zich van de 'atlas portatif' van de Vaugondy's bediende er het noorden niet bij kwijt geraakte. Voor ons is dit alleszins een merkwaardig en grappig stuk geschiedenis, dat we onze lezers dan ook niet wilden onthouden.

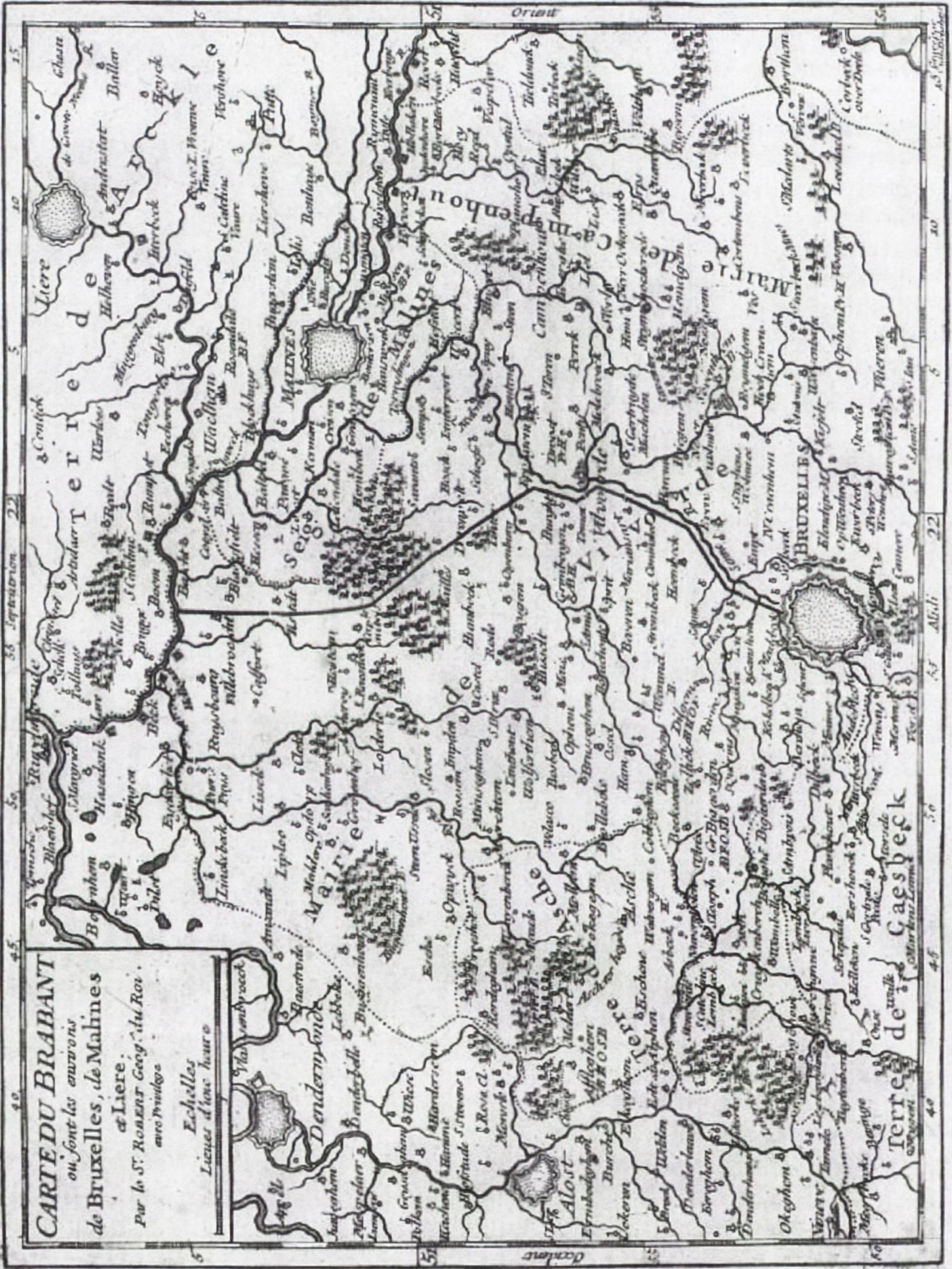

13.9

VII.

CARTE DU BRABANT
ou font les environs
de Bruxelles, de Malines
& Liere.

Par le Sr. ROZIER Geog. du Roi.
avec Privilege

Wie herinnert zich nog die “grote vijver” van “de Buisseret” aan de Breendonkstraat ?

Bootje varen en zwemmen in de zomer.

Ijspret in de winter. Met zijn allen schaatsenrijden tot het donker werd.
Ongelooflijk en zalig zo rustig te kunnen glijden over het gladde ijs of met kleinere kinderen te kunnen wandelen of met de ijsstoel te kunnen sleeën.

Fotocollectie Guvanau.

Vervolg

Het Kapelleke van O.L.Vrouw van 14 bunder

Michel Van Breedam, zoon van Geeraerd de rentmeester van het Heerlijke Domein, haalde volgens de overlevering in 1636 een Mariabeeldje boven met zijn baggerijzer toen hij turf trok via de gracht van de regenbeemd. Het was waarschijnlijk afkomstig van de Beeldenstorm. Volgens aloud gebruik werd het aan een eik opgehangen ter verering. Zo ontstond deze devotie, fel aangewakkerd door het feit dat in de strenge winter van 1760 alleen het water waar het beeldje gevonden werd, ijsvrij bleef. De volksmare ging dat daar een miraculeuze bron was.

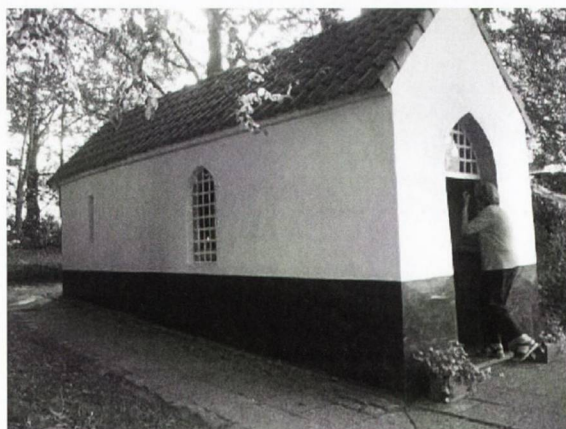
Een houten kapelletje werd opgericht dat tijdens de vloed van pelgrims in de cholera jaren van 1858 in brand raakte. Toen begon men bakstenen te offeren. De bedevaarders bleven toestromen, van overal kwamen ze naar Blaasveld afgezakt.

De offergiften werden onder de vorm van bakstenen vergaard. In 1860 had men genoeg stenen bijeen gebracht. Toen werd, met de hulp van de familie Meeus uit Antwerpen, met de bouw van het kapelletje gestart, zoals wij het nu nog kennen.

Het was vooral een koortskapelletje waar men de koorts aan de tralies afbond met linten, garen en kousenbanden.

Van nachtelijke “beewegen”, kruipend op de knieën is nu geen sprake meer maar er worden nog voortdurend kaarsen geofferd.

Destijds kwam er jaarlijks een bonte dorpsprocessie naar de kapel, vergezeld door de dorpsfanfare.

Momenteel is het ijsvrije plekje onzichtbaar wegens de dichte vegetatie. Het fenomeen wordt veroorzaakt door een waterader, gevoed door water vanuit het hogergelegen Kebbingen.

Het Kapelleke van Sint Franciscus Xaverius

In de volksmond het “Boskapelleken” genoemd.

Vroeger grensde deze kapel aan de Schriekbossen en de Doolhof, een oord van spookverhalen en dolende geesten, waar Kludde niet uit de buurt bleef en de bloedkaros over de heide galoppeerde in zijn vuurwagen. Nu is het een oase van rust en stilte in een kader van rode beuken.

Na het afbreken van de oude slotkapel werd er in 1807 een nieuwe doch kleinere kapel gebouwd in Renaissancestijl, bijna tegen de omwalling van het kasteel op dezelfde plaats als voorheen, gelegen aan het kruispunt van de Molendreef, de Venusgang en de Kasteeldreef (vroeger Mechelse baan) tussen een pracht van groen en onder oude sierlijke beuken. De altaarsteen (14de eeuw) uit die voormalige burchtkapel werd in de nieuwe geplaatst.

Het Boskapelleken, een oase van rust en stilte in een kader van rode beuken.

Door vandalisme werd het boskapelletje zwaar beschadigd en werden er waardevolle beelden en attributen ontvreemd, zo ook de altaarsteen.

In het jaar 2002 werd de “VZW Kapel Sint-Franciscus-Xaverius” opgericht met als doel de kapel te restaureren en te bewaren voor het nageslacht.

Dit gebeurde op initiatief van pater Michel Van den Bogaert (SJ). Tijdens zijn vakantie in België merkte hij, op zijn dagelijkse wandeling, hoe de kapel die de naam draagt van de patroonheilige van de Jezuiten, meer en meer in verval geraakte. Hij verzamelde een paar mensen voor een vergadering over de kapel en haar toestand en de kiem van de VZW werd gepland.

Om fondsen te werven hadden de vrijwilligers in 2001 een kaarsenverkoop, een soep- en glühweinverkoop en een benefietconcert in de kerk met de fanfare “Vrienden van ’t Recht” georganiseerd.

Reeds in het jaar van de stichting deed de eigenaar van de kapel er afstand van ten voordele van de VZW.

In 2003 werd de gevel gerenoveerd en het gebinte aangepakt.

Het daaropvolgende jaar kreeg de binnenkant een verfbeurt en werden kerkstoelen aangeschaft.

In 2004 werd het eerste huwelijk in de kapel afgesloten en volgde de eerste doop.

Er zouden er nog vele volgen.

Het Scheyvaertshof

Dit hof werd genoemd naar zijn laatste bezitter, de heer Scheyvaert, advocaat te Mechelen. Voordien heette het “Borggraevenbroeck”. Oorspronkelijk was het een oude polderhoeve met akkerlanden en hooibeemden die zich uitstrekten tot aan de Hazewinkel. Het werd wellicht in 1300 gebouwd.

Het hof heeft een voornamelijk rol gespeeld in de rurale economie van de streek.

Een grote schuur, geheel opgetrokken in leem, zeer laag naar Friese bouwtrant, bevond zich in 1850 langs de noordzijde van de weg naar Heindonk die tussen de woning en deze schuur doorliep.

Later werd het herenhuis Borggravenbroeck gebouwd. Het was een vol achterleen der Heerlijkheid van Blaasveld en er was een bijzondere schepbank aan verbonden die zetelde in het herenhuis.

In 1914 werd het hof door oorlogsfeiten en brand vernield en later heropgebouwd.

Kort na 1900 werd het goed verkocht aan de familie Scheyvaert uit Mechelen die de gekende varkens, het “piétrinras” fokte. Toen ze de varkens beu waren, ging het domein over aan de “l’Allumette de Ninove”. De luciferfabriek liet rond 1920-22 de canada-aanplantingen uitvoeren en de Brusselaars kwamen vissen op de putten. Een groot stuk van het Broeck werd toen voor de bevolking afgesloten.

Het Fonteintje

Door het testament van Margaretha de Hornes, barones van Blaasveld, werd de hoeve in 1666 geschonken aan haar nicht Agnes Bernardine de Montmorency. Jaren later werd het omgebouwd tot een landelijk drankhuis. In het jaar 1872 treffen we er Jan van Campenhout als herbergier, die menigmaal beboet werd voor te laat open houden.

Hij beweerde dat hij dat van Blaasveld mocht, maar hij werd door de gemeente Heffen beboet, omdat zijn herberg op het randje van Heffen en Blaasveld lag.

In 1914 werd het Fonteintje gebombardeerd en herbouwd in de staat zoals wij het vandaag de dag kennen.

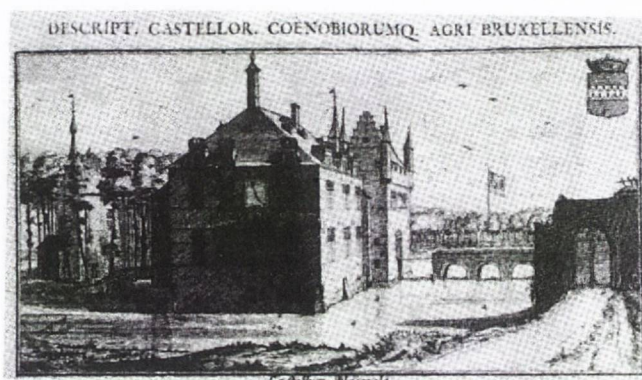
Het Fonteintje (foto boven en onder)

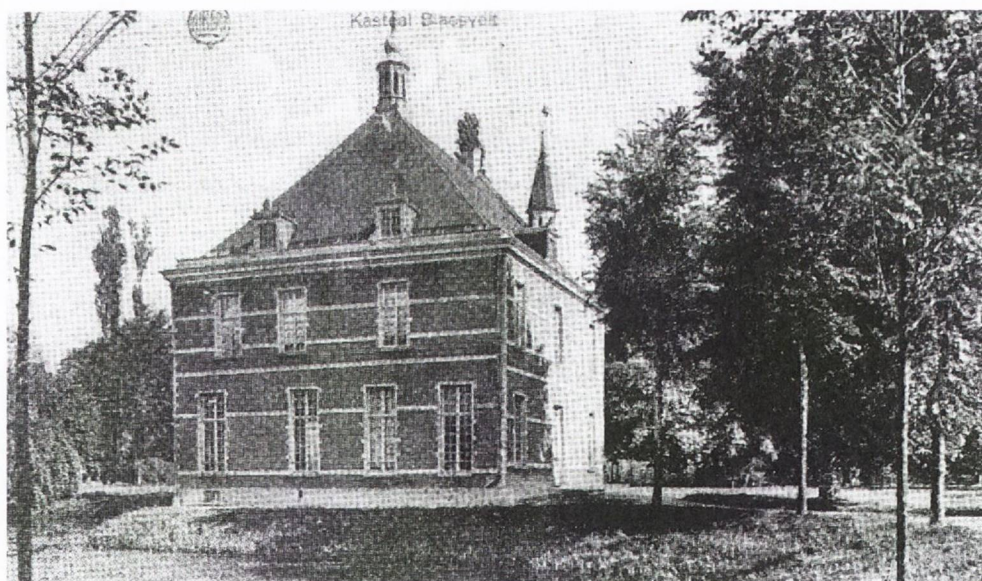
Het Kasteel van Blaasveld

Langs “de poelen” van Lacourt bevond zich het kasteel van Blaasveld.

De “Motte” was met brede wallen omringd, de vijvers aan voor- en achterzijde zijn er een overblijfsel van. Een slotgracht, die nog te zien is, lag rond het volledig domein. Een brug van 18 m lengte rustende op drie bogen en een valbrug gaf toegang tot het slot. Een groot gedeelte van de slotgracht werd met steengruis van het oude kasteel gevuld. Een leeuwte in zandsteen werd er bovengehaald. Het staat nu op de oude waterpomp in het park.

Gravure van Karrewyn, afgedrukt in “Kastelen der edelen van het hertogdom Brabant 1687” van Leroy.

Overblijfsel van het kasteel. Vergeleken met bovenstaande afbeelding is goed te zien dat dit gebouw na enige verbouwing, een derde is van het oorspronkelijke slot.

Het kasteel had twee toegangswegen, één langs de Fonteinstraat en één andere langs de St-Romboutsdreef naar de Mechelsesteenweg. Deze laatste vormde de hoofdingang, vermits van hieruit alle dreven door de Heide liepen.

Bij het kasteel bevond zich een grote pachthoeve, gebouwd binnen de twee gordel schansgrachten. Het “Neerhof” met tiendenschuur werd sedert 1720 door het oud hoveniersgeslacht Van Breedam bewoond. Deze mooie pachthoeve met haar grote stallen

en bergplaatsen dateerde van de 17de eeuw. Ze was volledig gebouwd met trapgeveltjes. Ze werd in 1914 door het oorlogsgeweld vernield.

Op deze burcht heeft steeds de machtigste en de bloem van de Brabantse adel verbleven, o.a. Siger de Blaersvelt, medestrijder tijdens de kruistochten van Wouter Berthout en Rudolf Pipenpoy, heer van Blaasveld en stichter van de eerste parochie.

De Spaanse veldheer Philip de Recourt, baron de Licques, verbleef in 1579 op het slot. Hij had onder Alexander Farnese in 1578 Mechelen heroverd op de Geuzen, maar de niet-betaalde soldeniers plunderden de stad op gruwelijke wijze. Zijn leger bestaande uit 25 compagnies voetvolk en 12 compagnies ruiters, was gelegerd achter het slot. Het is hier dat de gekende veldslag tussen dit leger en dat van Olivier van den Tempel werd geleverd. Omdat de overval bij verrassing gebeurde, was de strijd vlug beslecht en vluchtten de Spanjaarden naar de Rupeldijk om zich te verschansen. Zij kwamen later terug en op hun beurt werden de Geuzen overvallen en na een felle strijd op de vlucht gedreven. Baron de Licques sneuvelde en werd in de kerk van Blaasveld begraven.

In 1432 waren er 19 achterlenen aan het kasteel en het leen Blaasveld verbonden.

Pas in de 14de-15de eeuw werd er een eigen kapel (slot- of burchtkapel ter ere van Sint-Franciscus) gehecht aan het kasteel (de verplaatsing naar de parochiekerk was te ver voor de kasteelbewoners).

Van de burcht af vertrekken verschillende dreven in stervorm : de bos- of boerendreef, de molendreef, de venusdreef (waar de schim nog waart van de kluizenaar van Blaasveld en de herinnering voortleeft aan de vrome Engelbert, dochter van Siger : de legende van een onsterfelijke liefde). De kasteeldreef met haar vier rijen zware beuken en eiken. De Duitsers, in 1914 gekomen om ze te kappen, vonden ze te indrukwekkend om ze te schenden en lieten ze ongemoeid. Later zouden de eigen cultuurschenders komen..

Drie vierden van de gebouwen van het slot evenals de kapel werden in 1807 afgebroken en in 1949 liet Lacourt het resterende deel (wederrechterlijk) verwijderen.

Het “Craeyenbos”

Aan de dreef naar het Broek in de Bezelaerstraat werd einde november 2010 de speelzone Craeyenbos geopend. 270 leerlingen van de Sint-Jorisschool kwamen er een duizendtal boompjes en struikjes planten. Dat bracht het aantal op zo'n 7.000. Naar de toekomst toe zullen er nog een aantal fruitbomen bijkomen.

Het Agentschap Natuur en Bos liet eerder al werkzaamheden uitvoeren in de speelzone : heraanleggen van bestaande grachten, aanleggen van poelen, creatie van een nieuwe toegangsweg en aanleggen van een berm met tunnel. Die tunnel van 1,60 m hoog werd al opgesmukt met graffiti van de leerlingen van Metselaars en Hoekklassers van het St-Jan-Berchmansinstituut Campus Hof ten Berg uit Puurs. Dit gebeurde onder begeleiding van graffitikunstenaar Locatelli.

De nieuwe speelzone is vijf hectaren groot, ongeveer tien voetbalvelden. Er was al een speelzone van ongeveer 3 hectaren in de buurt van het onthaalcentrum Scheyvaert.

‘Craeyenbos’ is op oude kaarten de officiële benaming van dit gebied naast het Broek. Van de tien hectaren zijn vijf hectaren als speelzone ingericht. Dit terrein, naast het bos, werd met wilgen afgebakend en daar kunnen kinderen in de toekomst kampen bouwen. Er is ook een kunstmatig aangelegde berm die voor een niveauverschil op het terrein zorgt. De tunnel eronder vormt een extra speeltroef.

De algehele vernieuwing en uitvergroting van het Broek is mede te danken aan boswachter Hans Van Praet, de huidige bewoner van Scheyvaert. Het Craeyenbos heeft men gelukkig kunnen toevoegen, doch andere terreinen palend aan het Broek werden jammer genoeg verkocht aan particulieren.

Craeyenbos aanplantingen anno 2010

De omgeving van de St-Franciscuskapel werd in 2005 aangekocht door ANB (Agentschap voor Natuur en Bos) Vlaamse Overheid. Het betrof een aankoop van ongeveer 10 ha (4 ha landbouwgrond en 6 ha bos).

Naast het speelbos zijn daar nog andere zaken gerealiseerd : in 2008 werd de hondenweide aangelegd en de toegangspoort hersteld.

In 2011 zal worden gestart met het kappen van de Amerikaanse eiken langs de Venusdreef. Dit vooral om veiligheidsredenen. De vallende takken beschadigen de lindebomen en zijn een gevaar voor wandelaars. In de plaats daarvan komen bomen als linden (35) en inlandse eiken.

Onthaalcentrum

Op een zaterdag in juli 1982 ging de officiële opening door van het onthaalcentrum in het domein Scheyvaert. Personaliteiten en genodigden waren samengekomen op het parkeerterrein aan de Broekstraat en werden van daar met een pendelbusje naar de plaats van bestemming gebracht.

Voor de ingang van het onthaalcentrum gaf houtvester Van den Broeck de nodige toelichting omtrent het doel van dit initiatief. Het bestuur van Waters en Bossen was reeds actief bij de aanplanting van jonge boompjes in 1969. Later werden parkeergelegenheden en wandelwegen aangelegd en de visserijbelangen behartigd. Het bestuur had evenwel af te rekenen met enkele moeilijkheden , o.m. sinds vijf jaar was er geen titularis voor dit boswachtergebied en de achterbouw van Scheyvaertshof was bouwvallig.

Dankzij de vier medewerkers werd een prachtig onthaalcentrum ontworpen.

Van den Broeck zwaaide de lof van bosarbeider Louis Absillis die alle labeurwerk binnen en buiten verrichtte. De geschiedkundige, Jos de Keersmaecker, stond in voor de bibliotheek en de documentatie. Daniël Ruysen die het geheel artistiek omtoverde en Rudi Willockx van de Wielewaal die de fauna en flora uit dit gebied overzichtelijk tentoon stelde.

In het onthaalcentrum wordt het Broek op een eenvoudige en overzichtelijke manier voorgesteld. Achtereenvolgens vindt men er de situering van het Broek, de geschiedenis (met oudheidkundige vondsen), het huidige beheer, een kennismaking met de dienst Groen, Waters en Bossen, de fauna en flora van het Broek en het water.

Het onthaalcentrum is geopend op zondag van 14 tot 17 uur van 1 april tot 31 oktober. Groepen zijn gans het jaar welkom, op aanvraag. Op feestdagen is het centrum gesloten.

Vier wandelpaden

Er werden in het Broek 4 wandelpaden uitgestippeld en aangeduid die de wandelaars door de mooiste hoekjes van het natuurgebied brengen.

Het Vekielpad (3,9 km) en het Watersportpad (3,9 km) vertrekken aan de parkeerplaats aan de Broekstraat, terwijl het Kleinbroekpad (3,6 km) en het Vierwielenpad (4 km) aanvangen aan de parkeerplaats van de watersportbaan Hazewinkel, gelegen aan de Beenhouwerstraat te Heindonk.

Het Vierwielenpad is ingericht voor rolstoelgebruikers.

De uitgestippelde wandelingen doen allemaal het centraal gelegen domein Scheyvaert aan, waar sanitaire voorzieningen, picknickplaatsen, een blokhut (op aanvraag te gebruiken bij slecht weer) en een speelweide ter beschikking zijn. Het geheel wordt aangevuld met een omheinde boomgaard met allerlei kleine huisdieren en de boswachterswoning.

Hengelaars

Naast de wandelaar komt in het Broek ook de hengelaar aan zijn trekken. Op 15 vijvers mag gehengeld worden door iedereen die in het bezit is van een visverlof afgeleverd door het Vlaamse Gewest. In de andere vijvers worden de vissen met rust gelaten.

Door Marcel E. Van Hoof, Blaasveld december 2010

van.hoof.marcel@skynet.be

Bronnen

- Onthaalbrochure Staatsbos Het Broek
- Gazet van Antwerpen : 6/7/82, 1/8/87, 8/3/90,19/4/90, 1/2/91, 6/2/91, 24/8/91, 30/9/92, 3/10/92, 27/11/2010.
- Het Laatste Nieuws 7/7/1982.
- Het Nieuwsblad 27/11/2010.
- Documentatie Jos De Keersmaecker.
- “Blaasveld mijn dorp”, van Freddie Moeremans.
- Vaertlinck nr. 4 - april 2007.
- 't Vaertland nr. 3 - 1976 Blaasveldnummer.
- Brochure Vzw Kapel Sint-Franciscus-Xaverius.
- “Systematiek en Willekeur” van Patrick Moreau, Uitgeverij Expo Berchem.
- Getuigenissen Marcel De Veirman en Karel De Maeyer
- Gust Van Auwenis, voorzitter vzw Vaertlinck en tevens natuurgids
- Hans Van Praet, boswachter Agentschap voor Natuur en Bos.
- Dirk Cortebeeck, geëngageerd buurtbewoner.

Raadpleging van de archieven in de gemeente Willebroek

Algemene regeling geldt als volgt : (Niet tijdens de maanden juli en augustus alsook niet op feestdagen)

Archief Vaertlinck : Centrum Jan Van Winghe, Capt. Trippstraat 33, 2830 Willebroek
– lokaal 28 :

2de en 4de zaterdag van de maand van 9.00 tot 12.00 uur of na afspraak. E-mail :

rene.pattyn@telenet.be – website : www.vaertlinck.be

Archief gemeentelijke bibliotheek : Schoolweg 1A, 2830 Willebroek

Dinsdagnamiddag van 14.00 tot 16.00 uur – Aanvragen in de bibliotheek. Tel 03/886 55 22 of willebroek@bibliotheek.be

Gemeentelijk archief (Gemeentehuis), A. Van Landeghemstraat 99, 2830 Willebroek

Donderdagvoormiddag van 9.00 tot 12.00 uur, enkel na afspraak. Tel 0800 9 2830

GEMEENTELIJKE SPOTNAMEN en hun ONTSTAAN

Spotnamen, spotverhalen, domme gezegden en geestigheden hebben altijd bij de mensen in een hoge gunst gestaan. De mens heeft steeds heel gaarne met zijn nabuur gespot! Zulks was reeds het geval in de oudheid en tijdens de middeleeuwen en later ging het er al even erg aan toe. De naijver en afgunst die onze gemeenten bezielde was misschien wel de hoofdoorzaak van de gegeven spotnamen.

Een tweede reden waaraan het ontstaan van spotnamen te wijten is, was de afzondering van de verschillende plattelandsdorpen.

Er was gebrek aan gemeenschapswegen en er waren ook geen verkeersmiddelen. Onze voorouders bleven steeds binnen de perken van hun eigen gemeente en ze kwamen zelden of nooit in contact met de bewoners van andere dorpen, zodat ze mekaar voor vreemdelingen aanzagen.

Dit alles gaf aanleiding tot wederzijds wantrouwen en onderlinge vijandschap. Om met de bewoners van de nabijgelegen dorpen te schimpen, nam men alles te baat.

De kleinste gebeurtenis, het minste feit, werd verdraaid, vergroot en rondgebazuind.

Deze feiten lagen dan meestal aan de basis van de spotnaam. Onze voorouders waren beslist niet kieskeurig met het kiezen van hun namen.

Sommige schimpenamen waren wel wat plat en realistisch.

Eens de spotnaam in voege, werd deze dan overgeleverd van geslacht tot geslacht.

Tussen haakjes aanduiding van de provincie.

Onder de link schuilt het ontstaan van de spotnaam.

G

Gaasbeek (B.): heren .

Galmaarden (B.): Brabantse patatten .

Geel (A.): zotten

Gellik (L.): heiklieten (= vogel)

Geluwe (W.): gapers.

Genk (L.): heikneuter

Genoelsederen (L.): loerjagers

Gent (O.): stroppen (stropdragers).

Geraardsbergen (O.): giezbaargen,

Gistel (W.): hovelingen
Gooik (B.): botermelkzakken, hespendrogers, teljoorlikkers, vechters
Grembergen (O.): zandeters
Grimbergen (B.): kraaischutters
Grimde (B.): hanemannen
Grote-Spouwen (L.): kalveren
Groot-Gelmen (L.): genannen.

H

Haan (De) (W.): dennelopers
Haasdonk (O.): rostekoppen, kasseidieven.
Haaltert (O) stoefers, chiprioten
Halle (A.): pieren, vaantjesboeren
Halle (B.): vaantjesboeren.
Hamme (O.): wuiten , (=vogel) winten (= roetaard)
Hamont (L.): poelvulders, linnentoeters
Harelbeke (W.): scheidstrekkers, ratten
Hasselt (L.): lekkebaarders, vinstermikken, ossekoppen.
Hechtel (L.): koeketers
Heestert (W.): toveressen
Heist (W.): keuns (= konijnen), verzeilders, Heistse zwanen
Heist-op-den-Berg (A.): achterblijvers, telaarboeren.
Hekelgem (B.): hopboeren, verkens, smeerders.
Heks : heksen
Heldergem (O.): lekkers
Hemiksem (A.): niks bekend
Herderen : koeien
Herdersem: meiviskoppen, walen.
Herderen: Herent (B.): bezetenen
Herentals (A.): klokkeververs, pee stekers, nestbedervers,
toefelaars, melkteilen, papschetten, papklossers, nestzitters.
Herenthout (A.): stoeters.
Herve: boeren
Herzele (O.): ganzenwachters, markaangasten.
Heule (W): de kouden.
Hillegem (O.): potlekkers
Hingene (A.): eters ..
Hoboken (A.): strontscheppers, beerschippers
Hoeilaart (V-B): doenders, kolenbrander,
eierzuiper, spekdief, stoefers
Hoevenen (A.): gansrijders
Hoogstraten (A.): spilzakken .
Houthalen-Helchteren (L.): luizenverkopers
Houtvenne (A.): stekkebijters.
Hove (A.): kèèskoppen. <<http://www.henkdeconinck.be/spotnamen/hove.htm>>
Huizingen: de heren van Huizingen.
Hulste: rijstpekkers
Hulsthout (A.): vichters, torenboeren.
Humbeek (B.): brassers

I

Ichtegem (W.): kakkernest
Iddergem (O.): tovenaars.

Idegem (O.): zweetvoeten
Ieper (W.): kinders, het gaperke, keikoppen, kattekoppen
Impe (O.): omleegvallers.
Ingelmunster (W): brigands
Izegem (W): pekkers.

J

Jette (B): spiegelmannen.

K

Kachtem (W.): rosten.
Kalken (O.): hunkerboeren, unkerzakken, (- pap met roggebrood)
Kalmthout (A.): heikneuters.
Kanegem (W): niet-weters.
Kapellen (A): randgevallen.
Kapel-op-den-Bos (B.): neusmakers
Kaprijke (O.): groeningen.
Kasterlee (A.): pompoenpapeters.
Kaulille (L.): slippendragers
Keerbeergen (B.): riemers (= messenvechters), zandjannen
Keiem (W.): keikoppen
Kemmel (W.): gapers.
Kerkom (B.): schreeuwers van den boskant
Kessenich: ertesjieters.
Kester: boenstriepers
Kiel: ratten.
Kieldrecht (O.): koutermollen
Kinrooi (L.): duvelskoel.
Klerken (W.): reizigers.
Klinge (De) (O.): dodden, koutermollen, lomporren, voddenrapers.
Kluizen (O.): guêrtrekkers (= slijktrekkers)
Kluisberg: valsmunsters.
Klijte (De) - Reningelst (W.): keien
Knesselare (O.): moordenaars.
Knokke (W.): Duinenslapers, Duinezoekers, Polderasten, Wullocks
Kobbegem (B.): koppigaards
Koksijde (W): brasser.
Komen (W.): drapeniers
Koningshooikt (A.): houtrovers
Koninksem (L.): saladeboers
Kortenaken (B.): kinderen
Kortenberg: waterheren.
Kortijs (L.): kappermans (drinken bier met kappers), ennebsiters
Kortrijk (W.): pastei-eters, Leiepijssers, ennebsiters
Krombeke (W.): bosketen
Kuurne (W.): ezels.
Kwaadmechelen (L.): krèmers
Kwaremont (O.): luizen
Kwerps: boeren.

L

Laar: mouton
Laarne (O.): messentrekkers, ganzendrijvers.
Laken (B.): boeren
Lanklaar (L.): zavelknuipers.
Lebbeke (O.): voddemannen
Lede (O.): hovaardige boeren.
Leeuwergem (O.): stoefers, vortzakken (= rotzakken), dommeriken.
Lembeke (O.): savooien, gapers
Lennik: strobranders, windheren.
Leut (L.): korenmissen
Leuven (B.): pietermannen, koeienschieters
Lichtaart (A.): kwezels
Liedekerke (B.): stad Berrevoets, messentrekkers
Liefeninge (O.): beddezekers
Lier (A.): schapekoppen.
Lizele (A.): pieren
Lillo (A.): krabbenvangers
Linkebeek (B.): moeilie douwers.
Lippelo (A.): gedeisterde patatten (= gestampte)
Lissewege (W.): ezelboeren
Lo-Reninge (W.): composteters
Lokeren (O.): rapenbraders.
Lombardsijde (W.): duinkeuns (= konijnen)
Lommel (L.): bezembinders, heikappers
Londerzeel (B.): kiekenpoeliers
Lot (B.): pensen, plaaggeesten

M

Maaseik (L.): gapers, knapkoeketers , heksen
Machelen (B.): gadeluineboeren.
Maldegem (O.): broodmessen, wildjagers
Malderen: papzakken
Malle (A.): joden.
Mariekerke (A.): de heren van Sint-Amands.
Marollen: schieven architect.

Door: "Rene Pattyn" <rene.pattyn@telenet.be>
Onderwerp: FW: Gemeentelijke spotnamen en hun ontstaan
Datum: vrijdag 24 juni 2011 12:05

TISELT

DE DRAAISCHIJF VAN DE “VLASTEELT” EN DE “VLASHANDEL” IN HET VAARTLAND

Als ik was jong en schoon
droeg ik een blauwe kroon.
Als ik was oud en stijf
kreeg ik veel slagen op mijn lijf !

Vlas in volle bloei met zijn specifiek blauwe vlasbloemetje

Mochten wij op dit ogenblik deze korte tekst voorleggen aan jongeren dan zouden zij hun schouders ophalen en niet weten waarover wij het hebben. Evenwel rasechte Tisseltenaren van 60 jaar en ouder zouden onmiddellijk antwoorden : het gaat hier om “vlas”.

Rond jaren 1800 (tijdens de periode onder het Frans bewind) en nog 120 jaar later, zelfs vóór en na de Grote Oorlog kende de vlaswinning een hoogtepunt.

Maar de vlascultuur moest de plaats ruimen voor de teelt van de asperge, de bloemkool, de schorseneel en later de maïs, niettegenstaande dat de Leiestreek het meest gekend was voor zijn vlascultuur omwille van de rivier de Leie die voor haar uitzonderlijke rootkwaliteiten gekend was en die zorgde voor de felbegeerde hoogwaardige vezels van het vlas.

In het Vaartland was Tisselt het centrum van de vlaswinning terwijl in Klein-Brabant die eer te beurt viel aan Kalfort.

Vlaswieden in Vlaanderen (Olie op doek) door Emile Claus²

Bijna alle gronden waren geschikt voor de vlasteelt, vandaar dat zowel de kleine boer of kossaard als de grotere hoevepachter een deel van zijn velden of akkers kon aanwenden voor de vlasteelt.

De grootste “vlassers” zaaiden soms meer dan tien dagwand vlas. 1 bunder = +/- 1,2 hectare; 1 bunder = 4 dagwand en 1 dagwand is 4 quintelen of 100 roeden (verschillend van streek tot streek).

Tisselt beschikte over vrij veel vijvers met stilstaand water of afgesloten grachten (met een dam die later kon weggenomen worden zoals bijvoorbeeld in het Broek te Blaasveld).

Zo kenden wij ondermeer in Tisselt (na de grenscorrectie rond 1805) : de Merkezeelputten, de Routeput, de Kille of Kelle, de Vorsepoel, het Sildonk of Zieldonk, de brede sloten in de Brielen, de grote vijver aan het einde van de Blaasveldstraat, de Gastesputten in de Breendonkstraat aan de A12, het Drinksel in de Breendonkstraat, zijde Tisselt (waar nu Hubo gevestigd is) de brede grachten en sloten in de omgeving van de Wolfenweg, enz.

De meeste van de genoemde putten en sloten zijn haast niet meer herkenbaar door de ‘verlanding of verzanding’.

Vóór de grenscorrectie (onder het bewind van de Franse Republiek) die gebeurde rond 1805 tussen Willebroek, Tisselt en Puurs kende men ook een aantal Tisseltse boeren die vlas teelden op enkele gronden die gelegen waren onder Willebroek, vandaar ook dat men in Willebroek weinig of geen vlasteelt zou aantreffen.

Het bewerkte vlas uit Klein Brabant werd vooral opgekocht door kooplieden uit Tisselt, Breendonk en Blaasveld. In Tisselt waren als opkopers vooral gekend : L. Van der Straeten (bijgenaamd de Sammelaar), J. Van Breedam, Jef De Prins en P. De Wit.

In het proces-verbaal van de opmetingen van de gemeente Tisselt op 23 vendémiaire van het jaar 3 (Franse Republikeinse kalender) of 14 oktober 1794 stellen wij vast dat (hoe eigenaardig het ook moge wezen) er in Tisselt 121 gezinnen op de 350 gezinnen vlas teelden en/of over vlas- of lijnzaad beschikten terwijl er in Willebroek + Klein-Willebroek geen vlasteelt was en dat er slechts 59 gezinnen op de 411 enkel over lijnzaad beschikten ondanks dat in Willebroek de meeste boeren zowel tarwe als koren, gerst, boekwijn, koolzaad, haver, hooi en strooi bezaten (waarvan een gedeelte diende voor de ossen en de paarden van de boottrekkers).

² Zie boek “Emile Claus” uitgegeven door het Gemeentekrediet blz. 107.

Hoogstwaarschijnlijk is dit verschil te wijten aan het feit dat Willebroek wellicht over geen natuurlijke vijvers met stilstaand water beschikte en dat de velden in Willebroek te laag gelegen waren met bovendien talrijke overstromingen door de Bosbeek.

Vlas en zijn bewerking

In feite is vlas een plant die een zeer fijne vezel voortbrengt. Met deze vezel is het mogelijk zeer fijne en dunne draden te spinnen die vooral gebruikt werden en worden voor het vervaardigen van de mooiste kant en de de kostbaarste lijnwaad.

Reeds in de tijd van de Egyptenaren en de Romeinen werd er vlas geteelt en bewerkt. De Latijnse benaming luidt : "Linum usitatissimum" waarvan de uitgang 'issimum' terugslaat op iets zeer uitzonderlijk, hetzij in de goede of slechte zin.

Het bewerken van vlas kent twee perioden, t.t.z. de zomer- en de winterperiode met voor elke periode een eigen fase van bewerking. De zomerperiode begint bij de groei en loopt tot en met het 'rotten', terwijl de winterperiode de eigenlijke bewerking en het verkopen omvat.

Per hectare had men ongeveer vijftien (15) kg. vlaszaad nodig dikwijls gemengd met een hoeveelheid klaverzaad als ondergroei of ondervrucht als voeding voor het vee en de hoedieren. Het uitstrooien van het zaad gebeurde in de maand maart en wel in brede stroken.

Nadien werd het zaad met de handen ingewerkt en daarna 'geweld' of plat gerold met een houten of ijzeren wel. Nadien diende er rekening gehouden te worden met de mol want die kon heel wat schade aanbrengen door het loswoelen van de vlakke grond waardoor het jonge zaaisel schade opliep.

Vandaar dat men regelmatig in het oog hield of er geen mollen te bespeuren vielen en werden er personen op uitgestuurd om de mollenvangst te organiseren, de zogenaamde "mollenvangers".

Mollenvanger met uitrusting³.

Er werd 'beeweg' gegaan naar de Sinte-Catharina-kapel te Ruisbroek om een goede vlasoogst te bekomen, hetgeen vroeger een traditie was.

door G. Van Auwenis

³ Mollenvangers zoals deze heden ten dage nog actief zijn en via internet kunnen ingehuurd worden om gazons, voetbalterreinen en golfterreinen te beschermen tegen de mol, de molshopen en het mollengevroot.

Grensscheiding Thisselt, Blaesvelt, Heijndonck met Heerlijkheid Mechelen 1615.

De verdere tekstuele beschrijving van de grensscheiding geeft ons een mogelijkheid om bepaalde locaties exacter te localiseren door vergelijking tussen verschillende kaarten⁴. De ingevoerde nummers in de tekst refereren naar de overeenkomstige rode nummers op de detailkaarten⁵ waar de toponiemen in groen zijn weergegeven.

“Item onder Heffen Leet naest het voirs. Bosch van **Hugo de Beurger** de Weduwe **Jan Steemans** met eenen Bosch som Landt. Deerste pael van Heffen Commende tzelve goet over de Beeck **Guillen Gaillart** Thisselt (1) ende daer neffens compt tzelve Goet teghen de *Thisselstraet* daer de beeck dwers overloopt (2) met een Stuck Landt paellende achter aen tzelve Landt **Merten moens** ende is oijck Thisselt Ende commende alsoe over het voirschreven Stuck Landts Inde Straet aende Beecke is de zelve straet naer de heij als Mechels, Ende gaende van aende Beeck dertich stappen Inne naerde Heij zoe is de Straet halff Thisselt ende halff Heffen ende de Beecke Loopt ter Slinckerhandt Inne voir teghen paelt eenen bosch groot zes dachwant toebehoorende **Jan Coomans** ende is Thisselt ende op dander zijde vande beeck Leet een Block Landts groot ses dachwant met huijs ende hoff daerop staende toebehoorende Derffgenaemen **Jan Steemans** ende is onder Heffen commende alsoo opt eijnde vant voirschreven Block loopt de beeck ende die scheijt op den hoeck drij heerlijckheden (3) want het voirschreven Block Mechels is, Ende seecker Block Landts toebehoorende **Jan Goevaerts** groot een halff bunder is Thisselt, ende een block naest het Block vande zes dachwant groot oijck een halff bunder is Blaesvelt oijck toebehoorende den voirs. Goevaert, Dwelck maeckt eenen Driehoek ende scheijt alsoe .

Ende Comende zoe voirts Lanckx den waeter loop loopende naer tvoirs. huijs ende verlaetende de Beecke gaende Lanckx de voirschreven ses Dachwant Heffens goet neffens den waterloop is thalff bunder Blaesvelts ende daer neffens noch een halff bunder Landts toebehoorende **Lauwereijs Tugels** Inder vueghen dat alsoo den voirs. waterloop is scheijdende Heffen van Blaesvelt ende commende alsoe Lanckx den waterloop over het voirs. Block over de Straet daer den voirs. waterloop Dwers over de Straet Loopt (4) daer een Brugge overleet opden hoeck van *Steemans velt* ende op zijn hoffstede gecommen van **Guillen Gaillart** is Heffen welcke hoffstede compt met eenen hoeck aende *heijde van*

⁴ SAM *Caertboeck Heffen* door Van Acolijen, 1717.

De grote Atlas van Ferraris 1777, p. 74B, Lannoo, 2009.

RA Brussel C. Pl. 615; kaart van *Blaesvelt* door J.B. van Nieuwenhuyse, 1781.

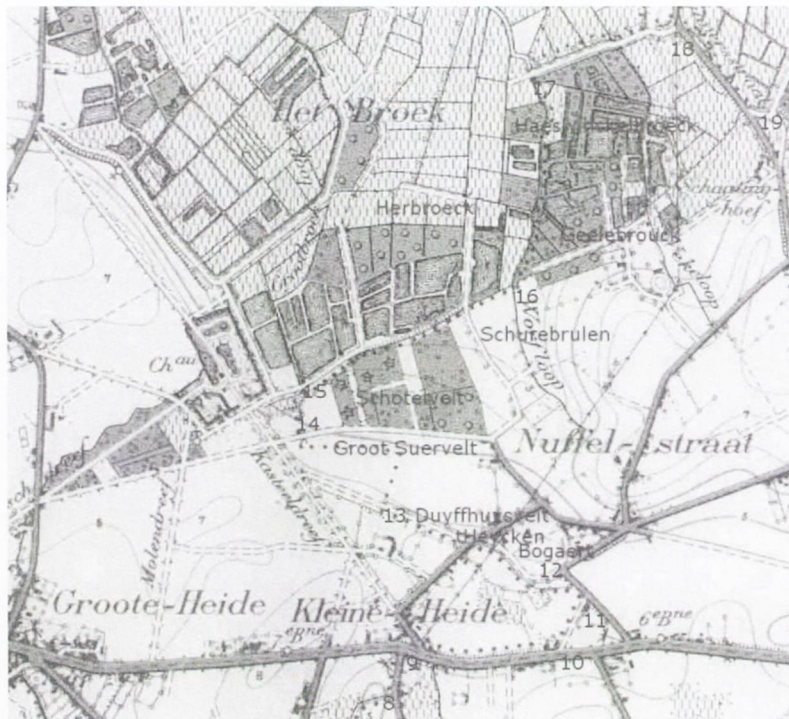
Kadastrale Atlas, Blaesvelt, Heffen, Popp, +/- 1850.

Carte spéciale des environs d'Anvers 1/40.000, F^{lle} V, 1914.

⁵ Topografische kaart NGI Boom (23/3) 1/20.000, 1936.

Blaesvelt over de beek Commende alsoe voirts neffens de voirs. Stede Leet over de Beeck een Hoffstede groot drij Dachwant toebehoorende **Scharlaecken** ende is *Blaesvelt* neffens de voirs. hoffstede leet een stuck Landts toebehoorende den voirs. **Stemans** is Heffen paellende Int Oist tgoet vanden voirs. **Schaerlaecken** ende **Hugo de Burger** ende is *Blaesvelt*, Lanckx den waeterloop den welcken oijck Heffen van *Blaesvelt* scheijt als vore, Ende commende alsoe vande voirs. Drij Dachwant Inde Bosselkens geheeten *de Kermeuters* groot een halff bunder wesene onder Heffen paellende Int Oijstzijde teghen de waeterloop ende over den waeterloop leet een stuck Landts met noch een schommeken tzaemen groot drij Dachwant toebehoorende **Hugo de Burger** is *Blaesvelt* ende Inde west zijde op **Stemans** goet, commende vuijt de voirs. Bosselkens In een eussel oijck Lanckx den waeterloop groot ontrent een Bunder voir Heffens toebehoorende **de huijsarmen B: Marie** Int Oist zijde als vore de waeterloop ende Inde west zijde **de Sieckelien** met eenen Bosch Ende over de Beeck alnoch den voirs. **Hugo de Burger** ende gaende vant voirschreven eussel Lanckx den waeterloop In een eussel groot ontrent een Bunder is Mechels toebehoorende **de Sieckelien** (5) Inden Oost tegen den waeterloop ende Inde west het voirs. *Sieckelienbosch*, Ende over den waeterloop op zeecker gadt vande heijde, Ende verlaetende den voirschreven waeterloop aen tvoirs. eussel vande *Sieckelien* gaende alsoe op het Bosch van **Gillis Smets** groot zes Dachwant ende is Mechels Inder Conijeghen dat Heffen *ende Blaesvelt* scheijt tusschen den voirs. bosch ende de *Blaesveltsche heijde*, Gaende alsoe Lanckx den cant ter heijden neffens den voirs. Bosch tot opden hoeck vantzelve bosch, (6) Ende treckende alsoe vanden zelven hoeck vanden voirs. bosch Dwers door de heijde Lanckx den middelgrecht welcken grecht scheijt Heffen van *Blaesvelt* ende is opde Rechte hant commende vant bosch Mechels ende de Slincker hant *Blaesvelt* tot opden waeterloop bij t *dievenblock* (7) toebehoorende **Hans van Merchten** groot een Bunder wesende Mechels Paellende aent voirs. *dievenblock de bluecken heijde* als Mechels, Ende vant voirs. block voirts Lanckx den cant vant *divenblock* neffens den waeterloop, commende alsoe Int Bosch vande **kerck van Heffen** groot een Bunder oijck Lanckx den waeterloop Paellende op deen zijde Int zuijt Oost *de Heertstraet*, Int noort west teghen *de Blaesveltsche heijde*, over den waeterloop Commende voirts van tvoirs. *Kercken bosch* In *Jan van Merchten block* groot een bunder Liggende Regenotten als vore, al lanckx de Beecke, Ende commende alsoe van tvoirs. Block opde straet geheeten *de Hertstraet* (8) al waer den voirs. waeterloop Dwers over moet loopen tot tegens een Bosken groot een hont toebehoorende **Jan Kaluijs** wesende Mechels tgoet van **Jan van Merchten** In twee zijden, gaende alsoe door het voirs. Bosken Lanckx den waeterloop tot opde hoffstede van *Jan van Merchten* Mechels ende den waeterloop leet op twee zijden Ende op dander zijde vanden voirs. waeterloop de voirs. *Hertstraet* wesende *Blaesvelt* wesende de voirs. Stede den vuijtersten pael teghen de heijde, Commende vande voirs. hoffstede op zeecker Stede toebehoorende **Augustijn van Orszage** wesende oijck Mechels groot ontrent vijff dachwant commende metter eender zijde teghen de voirs. hoffstede ende voir aende waeterloop neffens de hoffstede ende over de beek Leet *tsHeeren Straet wesende de Herbaen naer Mechelen* (9), commende alsoe vande voirs. hoffstede over de voirs. herbaen al waer de waeterloop dwers over loopt wesende Mechels de voirs. herbaen ende op dander zijde een eussel **toebehoorende Jan van Merchten** groot een Bunder *Blaesvelt* verclaerden voirts als dat int middel vande Straet alwaer den voirs. waeterloop dwers over de Straet Loopt eenen Paelsteen ghestaen heeft Daarmede Mechelen ende *Blaesvelt* scheijde oversulcx mejnen dat die zijde op de Rechte handt commende vande voirs. hoffstede is Mechels Ende op de Slinckerhandt *Blaesvelt* tot aent Straetken gaende naerde *hoochbanck* als waer voir aende herbaen noch eenen paelsteen heeft gestaen teghenover het Straetken (10), Int midden van het Straetken staet noch eenen pael,

Gaende alsoe het straetken Inne het welck halff Heffens is, ende halff Blaesvelt , is liggende opde Rechte zijde vant zelve straetken voir Heffens een Blocxken met een per(s)eelken toebehoorende **Jan vanden haute**, commende alsoe ten eijnde van tvoirs. straetken In een straet achter *de hoochbanck* alwaer Int midden vande straet oijck eenen pael gestaen heeft (11),

Commende alsoe vuyt straetken In een Straet wesen[de] de Rechte zijde vande voirs. Heffens, ende leet teghenover straetken een hoffstede toebehoorende **Jan vanden haute** groot een Bunder, commende voir Lanx aende voirs. Straet ter eenre, ter tweeder **Jan van merchter**, ter deerder daer neffens gelegen derffgenaemen **Jan Matthijs**, met een hoffstede groot een halff dachwant wesende oijck Mechels, Ende commende alsoe de Straet opde zijde dat Heffens is Inne neffens de voirs. hoffstede vande Erffgenaemen **Jan Mattheijs** tot aen zeecker Stappeken aenden waterloop alwaer Blaesvelt ende Heffen scheijt (12) Ende de Straet vandaer aff geheel Mechels is tot aent huijs van **Claes van Benede** Opden voirs. waterloop Ende com[m]ende vuyt de voirs. Straet alsoe op zeecker parseel landts daer een hoffstede op ghestaen heeft toebehoorende **heer Rombaut onder Pastoor van Ste Rombauts** ende op dander zijde van[de] waterloop den voirs. **Jan vanden haute** wesende onder Blaesvelt, Com[m]ende alsoe vande voirs. waringhe, Lanx de heult voir het huijs van **Nicolaes van benede** , Inde Straet wesende de zelve straet wederomme halff Heffens ende halff Blaesvelt, Ende is opde zijde van Mechelen gelegen een Stuck landts geheeten *den Bogaert* groot zes dachwant toebehoorende mr. **Dierick van Eijck** silversmet liggende In drij zijden tegen de straet Ende gaende alsoe door de voirs. Straet tot aent *heijken* zijnde al halff Heffens commende aldaer op het block achter de hoffstede geheeten *duijffhuijs velt* Heffens paellende aent *sheeren van Blaesvelt heijde* ter eenre, waertusschen Mechelen ende Blaesvelt scheijt, Com[m]ende alsoe van het voirs. *duijffhuijs velt* op een block groot vijf dachwant geheeten *het groot seurt velt* toebehoorende welck velt woirdt gehouden halff voor Blaesvelt ende halff voir Heffens ende weert oversulcx alsoe de Thiende gehaelt halff ende halff, Commende tzelve velt voir aende zijde teghen den cant vanden *Vijver van[den] Heere van*

Blaesvelt alwaer tusschen den cant van tvoirs. velt ende *Vijver* placht te staen eenen paelsteen (13) die de voetwech plach te wijsen dwers over het voirschreven velt waerop dat *Blaesvelt* en[de] *Heffen* was scheidende als vore, *Heffen*, ende *Blaesvelt*,

Ende placht aenden cant vant *Schotelvelt* oijck een stap te staen, en[de] commende alsoe opt *Schotel velt* wesende geheel *Heffens*, ende paellende tzelve *schotel velt* teghen het velt *den grooten ende cleijnen suert*, tocommende als vore te weten *den cleijnen suert* **Jouffrouwe Busset**, ende naest *het cleijn suert velt* den **Heere van Blaesvelt** (14), liggende Int zuijd zijde, commende alsoe In eenen hoek van tzelve velt (15)leet een stucxken landt nv *Bosch* sijnde, toebehoorende den **H. Geest van Heffen** het welck vuijt het velt is gegraeven, commende Inde west zijde teghen den waterloop daer een brucxken over leet welcken waterloop scheidt *Heffen* van *Blaesvelt*, gaende zoe van tvoirs. brucxken lanx *het Schotelvelt*

Ende gaende alsoe van tzelve velt lanx den waterloop in *het Broeck*, geheeten *het herbrouck* het welck geseijt wordt bij **Claes boxselaer** audt ontrent lxxvij Jaeren met oijck *het haeswinckel broeck* *Mechels* te zijn hoe wel dat den Heere van *Blaesvelt* daerop de *Thiende* haelt Ende die van *Heffen* die *cleijn thiende* en[de] oijck dat die van *Heffen* oft *Mechelen* aldaer zoe wel moghen vanghen en[de] spannen als den Heere van *Blaesvelt*,

Ende v[er]claert oijck onder *Blaesvelt* egheen *Bunder* gelt bij hun en woirdt gegeven dan wel de beede, seggende noch meer voir *Redene* van wetenheijt datmen hier voortijden heeft gesien dat den Heere van *Blaesvelt* plach twee ghesworene te maecken vande *Innegeseten* en van *Heffen* ende oijck eenen *mour meijer* die hunnen *Eedt* aenden heere van *Blaesvelt* deden ende dat zij *het broeck* governeerden ende dat hij oijck *sulcx* heeft gehoort van zijnen *Grootvader* Ende dat die van *Heffen* hun[n]e beesten Int *brouck* oijck lieten gaen met die van *Blaesvelt* ende dient dit *oversulcx* voir *memorie*,

Commende alsoe lanx den cant van *Tschotelvelt* over een straetken in een stuck weij geheeten *die Schurebrulen* ende woirdt gehouden voor *Heffens* sonder *disput* toebehoorende **mijn Heer Lathem** *Schauteth* tot *Mechelen* liggende tegen het voirs. *Herbroeck* commende alsoe vuijt het voirs. *schuerbruel* int *Geelebroeck* opde *leijsloot* (16) den welcken geheel *Heffens* is ende scheidt de voirs. *leijsloot* het *Herbroeck* van het *Gelebroeck* toebehoorende de **wed^e Scholliers** commende alsoe over een sloot Lanx de voirs. *Leijsloot* In een[en] *bempt* oijck de zelve *wed^e* toebehoorende oijck *neffens* de voirs. *Leijsloot* Ende van daer In twee *Bempden* naest *malcanderen* gelegen toebehooren[de] *Her Merten de Clerck* ende daer naer In eenen *Bempt* toebehoorende *Her Anthonis Matthijes* ende daer naer noch over een *nieuwe* gegraeven *Leijten* (17) *Liggen*[de] noch *drij* *perseelen* *Bempts* toebehooren[de] *Derffgenamen* **Cornelis Mattheijs** liggende al lanx de zelve *Laijbeeke* welke *drij* *p[er]seelen* heeten *de Guellebruelen* paellende Int zuijt *Oost* teghen de *goeden* vanden voirschreven *Heer Schouteth* *Her Merten de Clerck* daernaest den zelven *Heer Schouteth* ende over *dander* zijde van het *Leijken* paellende *achter* aen **Jouffr. Scholliers** met eenen *Bempt* Int *noorden* groot ontrent

vierthien Bunderen geheeten *het haestwinckel* ende woirdt gepretendeert Blaesvelt te zijne,

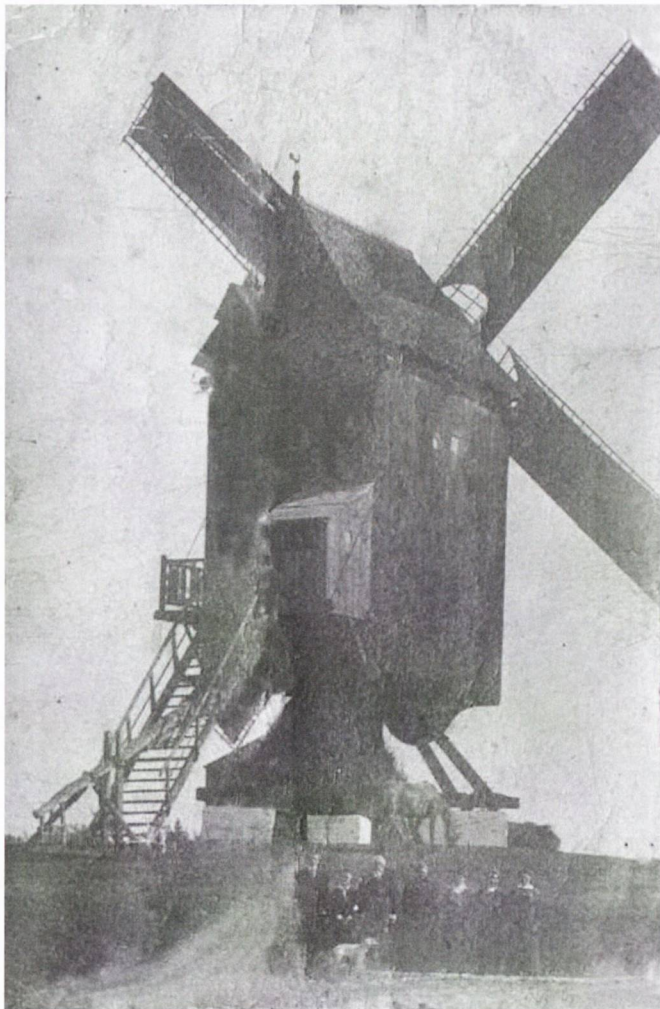
Commende alsoe te Rugge (18) over het nieuwgegraeven Leijken op de Bempden vanden Heere Schouteth achter zijn hoeve gelegen teghen *den Amerdijck* van eijnde tot eijnde, Ende van achter den voirschreven **Merten de Clerck** ende **Anthonis Matthijs** Laetende alsoe opder slincker handt liggen Heijndonck ende gaende alsoe lanx den voirs. Dijck over straet die toecompt den Heere van Rumpst Inde *natdonck straet* oijck toecomende den zelven Heere ende leet opden hoeck vande zelve Straet (19) een stuck Lants groot ontrent twee Bunderen gheheeten *het groot Harendonck* toebehoorende **Adam Cermans** paellende de voirs. *natdonckstraet* In twee zijden west en[de] noorden Ende daer neffens liggen de goeden van **Charel Lanfrancij** Lanx neer op *de natdonckstraet* tot opden Dijck alwaer Mechelen van Heijndonck scheidt (20) ende placht aldaer een goet te zijn geheeten *het swanegoetken*, Gaende over den voirs. Dijck die Heffens is tot op eenen Bempt groot twee Bunderen genaempt *den Haserdijck elst*, toebehoorende **Her Jacques Bernaerts** ende Derffgenaemen **franchois Bernaerts** ende gaende vuyjten voirs. Bempt lanx een Leijsloot tot op een stuck Bempts groot drij Bundereen geheeten *den grooten elst* toebehoorende **Michiel boits** ende van daer oijck lanx de voirs. Leijsloot die oijck Heffens is ende den Dijck Heijndonck van aentvoirs. *Swaene gotten* aff op een stuck Bempts groot een halff bunder toebehoorende **Loduwijck Kimps** genaempt *het papenelsten* ende van daer op een Bunder Bempts toebehooren[de] **Aneet de bouck** geheeten *den bouck elst* Ende zoe voirts oijck lanx de voirschreven Leijsloot In eenen Bempt genaempt *den gout elst* groot een Bunder toebehoorende **de Almosse busse vant Beenhouwers Ambacht binnen Mechelen** ende gaende alsoo over eenen dwersen dijck (21) sijnde Heffen op het schorken van[de] *hooghen velde* groot een halff bunder toebehoorende **de kisten opt Groot Bagijnhoff** ende zoe commende lanx den voirs. Dijck op seecker schour groot vijff dachwant *de patrijsen* genaempt alwaer opde Rechte zijde leet de Riviere van Mechelen op Antwerpen geheeten *de Deijle* (22) en[de] gaende lanx de voirs. Deele naer Mechelen weert commende aldaer op zeeckeren Bempt *den Essche* genaempt groot een Bunder toebehoort hebbende Derffgenaemen **Rombault van Oberch**, Ende vandaer lanx de voirs. Rivier In Eenem Bempt groot seven dachwant genaempt *Smalbrabant* toebehoorende **het Bruerschap van Concordia in Sinte Rombaults kercke** ende vandaer voirts In een Bunder Bempts toebehoorende **den Sanck van Onser Liever Vrouwen binnen Mechelen** den welcken compt opde *Zenne* geheten *het Zennegat* (23) al waer Battel, Heffen ende *Battenbrouck* mette Riviere weert gesepareert Eijndende alsoe hunne depositie Opden xv^{en} der voirs. maent van Octob[er].

Ende hebben de voirn. Ghesworene ende anders Respective van Hombeeck, Leest ende Heffen naer dijen hun bij mij notaris voirs ghedaen In presentie vande voirs. Ghecommitteerde ende de naer gheschreven ghetuijgen lecture van hunne vercleren Respective Opden eersten zevensten xiiij^{en}, xiiiij^{en} ende vijftiensten Octob[er] lestleden gedaen hebben tzaemen ende Elcken een van hun besondere vercleert op hunne manne waerheijt, ende opden Eedt bij hun gedaen als ghesworene die zij presenteerde tallen tijden des versocht zijnde andermaelte doene warachtich te zijne allen het gene dat bij mij Not[ari]s door hun vercleren is gheschreven ende voir gelesen geweest tzelve alsoe te wesen, Ende dat tzelve hunne vercleren is gheschiet als voirschreven staet sonder eenighe Inductie oft persuatie van Iemande dan alleenlijck In faveur van Rechte Overmidts datmen van Rechts weggen schuldich is de waerheijt te vercleren ende sunderlinghe des d[ae]r[toe] versocht zijnde ghelijck in dese is gheschiet, Aldus vercleert ende gheaffirmeert In p[rese]ntie van Philips van Hanswijck Ende Mr. Jan van Campenhout Borghers ende Inneghesetene van Mechelen hier over gheroepen ende sunderlinghe ghebeden ende oijck ten bij zijne van Rombault Taels Meijer der voirs. Deurpen, Ende hebben alle de voirs. Comparanten de minute deser on[derteeken]t. Ende mij oijck present Jacques de Coster not[ari]s openbaer bij die van[den] grooten Rade onsen Souverijnen heere en[de] princen te Mechelen residerende geatmitteert hier onder geschreven (Get.) J. de Coster Not.s anno 1615.

Leon Bernaerts

Dit geeft ons een beeld van de hoek van de Schaafstraat met de Reywegh (1787) (C.J. Everaert, ARA, Brussel

Wellicht de enige foto die er van de Reywegh-molen bestaat.
(In Londerzeel opgedoken)

Deze foto werd ons terbeschikking gesteld door dhr. en mevr. J. Verelst-Verhoeven.

Op het einde van het Oostenrijks bewind +/- 1787 of tijdens het Oud Regime (bij ons vóór de Franse Revolutie) stond de molen aan de Reywegh op het grondgebied van Ruisbroek.

Het is pas na het zelfstandig worden van Breendonk in 1836 dat de molen in Breendonk kwam te staan.

Dit wil zeggen op het eind van de Schaafstraat, in de westelijke hoek met de Rijweg, terwijl het molenhuis ten noorden van de baan (Rijweg) of de Oude Dendermondsesteenweg.

De molen zijn geschiedenis gaat terug tot de tijd dat Puurs onder het beheer van de abdij van Cornelimunster viel.

Ook de heren van Grimbergen traden hier in het spel omdat zij zich het “Koningsrecht op de wind” hadden toegeëigend.

De inwoners van Willebroek waren “banplichtig” aan de molen van de Rijweg. Hij was dus te beschouwen als een dwangmolen, een “dwanmeule” zoals Judocus Bal schreef in 1669.

Tijdens de godsdienstperikelen (16de eeuw) werd de molen in brand gestoken.

In het landboek noteerde Judocus Bal:

“Maer also is hij voordesen door de quaden tijdt afgebrandt ende te niet is gegaen. Soo en hebben wij tegenwoordigh (1669) niet als den berch enhet Recht te malen, ende de molen hoort den molder toe, die wij binnen een jaer moeten overnemen, op schattinge volgens de conditie daer van gemaect”.

Lange tijd was er geen molen meer, tot abt Gillis in 1650 de taak gaf aan Egidius Van Breedam een nieuwe molen op te richten.

De “Van Breedam’s” waren molenaars te Merchtem (+/- 1600) en Gillis Van Breedam was ook maalderr te Breendonk van 1650 tot 1672 (Breendonk was toen nog niet zelfstandig).

Michiel Van Breedam was trouwen ook “molder” en schepene te Blaasveld (1692).

In feite lag dit maaldersgeslacht mee aan de verdere molenbedrijvigheid in onze streek en ook ver daar buiten.

'Molen op den Rygewech' ('Landt-boek van Pudersse' van de Sint-Bernardusabdij, 1668)

Inhoudstafel : januari – februari - maart 2012

Voorwoord	blz.	1
Het zwarte goud van Humbeek (door Eric Van Winghe)		2
Het Symfonieorkest van Willebroek (door José Temmerman).....		7
Oude foto met veel vragen (door E. Van Winghe).....		9
Het Oude Brabant in kaart gebracht (door Kevin Polfliet).....		12
Grote vijver van ‘de Buisseret’ (door G. Van Auwenis).....		15
Korte historiek van het Blaasvelds Broek (door Marcel Van Hoof).....		16
Gemeentelijke spotnamen (door René Pattyn)		23
Tisselt – de draaischijf van de vlasteelt (door G. Van Auwenis)		27
Grensscheiding Thisselt, Blaesvelt, Heyndonck, enz (L. Bernaerts).....		30
Windmolen van de “Reywegh” (G. Van Auwenis).....		35

Werkten mee aan dit nummer :

Leon Bernaerts - René Pattyn -Kevin Polfliet – José Temmerman - Gust Van Auwenis – Marcel Van Hoof en Eric Van Winghe.

Samenstelling en lay-out : Gust Van Auwenis en Eric Van Winghe.

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten kan slechts gebeuren na schriftelijke toelating van de auteur en mits vermelding van het tijdschrift, jaargang en nummer.

Elk auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Geplande activiteiten:

Archief Vaertlinck : Centrum Jan Van Winghe, Capt. Trippstraat 33, 2830 Willebroek
– lokaal 28 :
2de en 4de zaterdag van de maand van 9.00 tot 12.00 uur of na afspraak. E-mail :
rene.pattyn@telenet.be – website : www.vaertlinck.be

Aandacht! Bezoek regelmatig onze website om op de hoogte te blijven van onze laatste nieuwsjes en geplande activiteiten : www.vaertlinck.be

CAFE - TAVERNE "CASINO"

Bij Chris

Oud Sasplein 3, 2830 Willebroek
(aan de brug)
Tel 03/886 68 70 - dinsdag gesloten

Anno 1905

- VERZORGDE SNACKS
- BRUSSELSE WAFELS
- PANNEKOEKEN
- DIVERSE BROODJES
- MILCKSHAKES
- IJSCOUPES
- VERSE FRUITSAPPEN

ZAKENKANTOOR NV VAN TRICHT

L. DE NAEYERPLEIN 16
2830 WILLEBROEK

Tel. 03-886 87 33 - 03-886 94 62

Fax 03-886 20 91

E-mail : yvette.vandemaecle.15515@axa-bank.be

Alle weekdagen geopend van 9 - 12 uur en van 14 - 18 uur
Dinsdag- en zaterdagvoormiddag enkel na afspraak

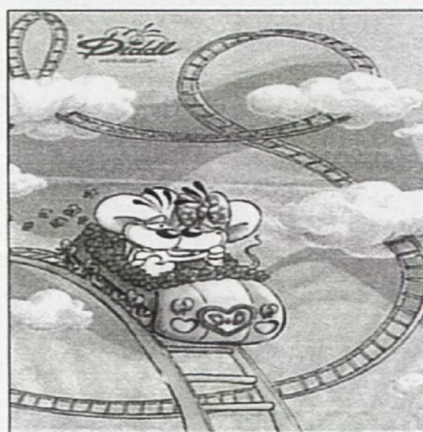
VOOR AL UW BELEGGINGEN, BANKVERRICHTINGEN,
VERZEKERINGEN EN KREDIETEN

Het kantoor met de betere service !

BOEKSKE

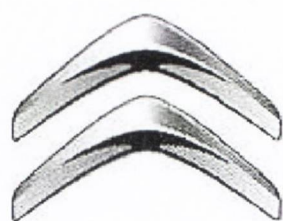
Voor al uw tijdschriften en kranten!
Aan huis besteld!

Eksklusief verdeler van :
**DIDDL, TOPMODEL,
DARK DUDES, ROSALIE UND TRUFFEL**

Voor al uw inkt en tonercardridges tot 50 % goedkoper
Overwinningstraat 76 - Willebroek
Tel: 03.886.73.84

SINONQUEL BVBA
TEN BERGSTRAAT 2
2830 WILLEBROEK

CITROËN

WWW.SINONQUEL.BE

TEL : +32 (0)3 886 66 85
FAX : +32 (0)3 886 61 54
BTW: BE 0464.707.303
garage.sinonquel@telenet.be

Bank

DEXIA BANK Nieuwstraat
2830 Willebroek
03/860.72.90

Jan maes

watches & jewellery

**L.De Naeyerplein 31
2830 Willebroek
03/886 86 26**

**Bruul 85
2800 Mechelen**

Meubelen

“Toonzalen: Brielen 5
2830 Willebroek-Tisselt

Jozef VAN DEN BERGH NV

“ Tel 03/886.66.03

Keukens *MICKO*

“ Donderdag gesloten

KEUKENCENTER

MASURE

Totaalinrichting van vloer tot plafond

- keukens in alle stijlen
- van luxe modellen tot de budget-keukens
- ook badmeubelen en schuifdeuren
- wij tekenen uw eigen droomkeuken

Kleine Amer 15
2870 Puurs-Kalfort

Tel. 03 889 22 48 * fax 03 899 15 26

Open: ma-vr van 10-18.30 uur
zaterdag 10-17 uur
zondag gesloten

WOONDECORATIE

PEPERMANS

Herman Vosstraat 46
2830 Willebroek

Tel. 03 / 886 68 23
Fax 03 / 866 15 00

www.decoratiepepermans.be

- Vast tapijt
- Tapijten
- Vouwdeuren
- Textiel

- Vloerbekleding
- Gordijnen
- Zonwering
- Onderhoud

- Laminaat
- Overgordijnen
- Behangpapier
- Verven-Mengmachine

WILLEBROEK

TEL. 03/886.41.30

Groep Kerremans

 Zakenkantoor
Kerremans & C°

VERZEKERINGEN
BANK

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.67.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

CBFA: 040356A-cB

Vastgoed Kerremans

VERKOOP
VERHUUR
BEHEER

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.67.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

BIV KERREMANS STEVE: 503765

PHILIPPE
BROOD – BANKET
Kerkstraat 26
WILLEBROEK
Tel. 03/886 65 09

THE BEST HARDWARE STORE IN BELGIUM

Computers - Laptops - Software - Herstellingen alle merken

Dendermondsesteenweg 151
2830 Willebroek
Tel : 03/866.48.44
Fax : 03/866.48.45
www.booxt.be

Openingsuren :
dinsdag tem zaterdag : 10hr - 18hr
gesloten op maandag-zondag-feestdagen
info@booxt.be

carrosserie
Van den Eede

herstellingen alle merken

Brandstraat 31
2830 Willebroek

btw 634 353 769

tel. 03/886 78 49
fax 03/886 04 58

Rijwielen – Naaimachines

Firma CLAESSENS
Mechelsesteenweg 8
(aan de brug)
2830 WILLEBROEK

Tel. : 03/886 62 70 – 03/886 38 51

CHRISTOPHE SCHILDERWERKEN

Service : kwaliteit, snel

Christophe : 0470/019516

BINNEN

Gratis Bestek

en

- 10 % voor leden Vaertlinck

BUITEN

- 10 % voor gepensioneerden

Restaurant "BEUKENHOF"

Antwerpsestraat 300

2850 BOOM

Tel.: 03/888.65.68

Fax.: 03/844.74.39

APC

AUTO PARTS CENTER BVBA

ALLE AUTO-ONDERDELEN

- Groot- en kleinhandel
- Car-hifi - GSM's - carkits - navigatiesystemen
- Alarmen - blinderen autoruiten
- Wisselstukken en onderdelen: remmen, filters, uitlaten, schokdempers, ...
- Allesdragers: skiboxen, sneeuwkettingen, ...
- Accessoires: uitbouwkits, verlagingskits, spoilers, sportluchtfilters, ...

Hemiksem

Hemiksemstraat 146
2620 Hemiksem
03/877.30.33
hemiksem@apc.skynet.be

Kontich

Mechelsesteenweg 2978
2550 Kontich
03/458.76.53
kontich@apc.skynet.be

Willebroek

Dendermondssteenweg 212
2830 Willebroek
03/886.35.06
willebroek@apc.skynet.be

POUSSE
CAFE

WILLEBROEK

't Poussecafé

Torenstraat 6 - 2830 Willebroek

☎ 03 / 866 05 36

Open vanaf 11.00 uur
Keuken doorlopend vanaf 11.00 uur
Maandag gesloten

CAFE KNOCK-PALACE

bij Patrick

Nieuwe uitbater
August Van Landeghemplein 8
2830 Willebroek
Tel. 03/886 78 39

Donderdag gesloten

Vergaderzaal beschikbaar

Verzorgde bediening

上海酒家

CHINEES RESTAURANT

SHANGHAI

Stationsplein 2

2830 WILLEBROEK

Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Maandagmiddag

Dinsdag

Zaterdagmiddag

GESLOTEN

Vrolijk Kerstfeest en Beste Wensen voor het Nieuwe Jaar !

WIE HEEFT HET VOOR U IN WILLEBROEK?

Bij KBC Bank & Verzekering staat een cliëntvriendelijke, professionele en vooruitstrevende dienstverlening hoog in het vaandel. Meer dan 18 000 KBC-medewerkers staan hier garant voor. En daartoe behoren ook de medewerkers van het KBC-verzekeringskantoor en het KBC-bankkantoor in uw buurt.

KBC Bank & Verzekering
Dendermondsestwg. 17,
2830 Willebroek
tel. 03 860 75 30

KBC Verzekeringen
Spiessens & Wuyts BVBA
A. Van Landeghemplein 1,
2830 Willebroek
tel. 03 866 17 38
fax 03 866 21 45

We hebben het voor u.

Print Factory

Res. Talmar III - Dendermondsestw 151/4 - 2830 Willebroek

03 866 25 25 - www.deprintfactory.be

MicrofilmTechniek

PRINT-CANVAS-POSTERS-COPY-
TSHIRTS-SPANDOEKEN-
SCANNING DOC & MICROFILMS

Mooie foto's ? doe er wat mee !

www.freestyle.be

Large poster-prints op foto papier, doek, vinyl, stickers enz...
Alle fotowerk ■ Kleurencopies ■ Naamkaartjes ■ Postkaarten
Bedrukkingen van foto's of logo's op t-shirts, mokken, mousepad enz...

FOTO

VIDEO

GSM

PC

GPS

POSTER
PRINTING

PAS
FOTO

COPY

SELEXION

CLIX®

BORNEM

Dr. Deputterplein 10
Tel: 03-899 20 46

LONDERZEEL

Markt 4
Tel: 052-31 01 10

WILLEBROEK

Dendermondsestwg 202
Tel: 03-860 70 80